

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Agnes Tell

Märkt med geografisk kvalitet

En rättsvetenskaplig analys av skyddet av geografiska
beteckningar för hantverks- och industriprodukter inom
EU

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Ulrika Wennersten

Termin: VT24

Innehåll

Summary	5
Sammanfattning	6
Förord.....	7
Förkortningar.....	8
1 Inledning.....	11
1.1 Bakgrund	11
1.2 Syfte och frågeställningar.....	12
1.3 Avgränsningar	13
1.4 Metod och material.....	14
1.4.1 Metod	14
1.4.2 Material	16
1.5 Forskningsläge.....	18
1.6 Disposition.....	19
2 Rättsliga utgångspunkter	21
2.1 Bakgrund	21
2.2 Definitioner.....	21
2.3 Geografiska beteckningars status som immateriella rättigheter inom EU.....	24
3 Skydd av geografiska beteckningar	27
3.1 Internationell rättslig ram	27
3.1.1 Allmänt.....	27
3.1.2 Pariskonventionen.....	27
3.1.3 Madridöverenskommelsen	28
3.1.4 Lissabonsystemet	28
3.1.5 TRIPS-avtalet.....	29
3.1.6 Sammanfattning	29
3.2 Den rättsliga ramen i EU <i>före</i> förordning nr 2023/2411:s ikraftträdande.....	30
3.2.1 Enhetligt skydd inom EU för jordbruks- och livsmedelsprodukter	30
3.2.2 Olika nationella regelverk för hantverks- och industriprodukter.....	32
3.2.2.1 Bakgrund	32
3.2.2.2 Nationell lagstiftning.....	32
3.2.2.3 Sammanfattning.....	34
4 Förordning nr 2023/2411 och rättsläget därefter	35
4.1 Framväxt.....	35

4.2	Rättslig grund	36
4.3	Syftet med förordning nr 2023/2411	39
4.4	Förordningens innehåll.....	40
4.4.1	Inledning	40
4.4.2	Avdelning I.....	41
4.4.3	Avdelning II	42
4.4.4	Avdelning III.....	44
4.4.5	Avdelning IV-VIII	46
4.4.6	Sammanfattning	47
5	Kritik mot förordning nr 2023/2411	49
5.1	Inledning.....	49
5.2	Konkurrens effekt.....	49
5.2.1	Rättsläget.....	49
5.2.2	Diskussion	49
5.3	Skyddets omfattning.....	50
5.3.1	Rättsläget.....	50
5.3.2	Diskussion	51
5.4	Tvivelaktig territoriell koppling	54
5.4.1	Rättsläget.....	54
5.4.2	Diskussion	55
5.5	Systemets lämplighet för att skydda traditionell kunskap och kulturarv.....	56
5.5.1	Rättsläget.....	56
5.5.2	Diskussion	56
6	Alternativa skyddssystem av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter	59
6.1	Inledning.....	59
6.2	Skydd genom lagstiftning om otillbörliga affärsmetoder....	59
6.2.1	Direktiv nr 2005/29/EG.....	59
6.2.2	Analys	62
6.3	Skydd genom EU:s varumärkeslagstiftning	64
6.3.1	Varumärken.....	64
6.3.2	Analys	67
6.3.3	Kollektivmärken.....	68
6.3.4	Analys	70
6.3.5	Certifieringsmärken.....	71
6.3.6	Analys	72
7	Avslutande reflektioner	74
7.1	Konklusioner	74

7.2	Avslutande diskussion	75
	Käll- och litteraturförteckning.....	78

Summary

In the European Union, product names with a specific geographical origin can be protected. The idea that certain products have a specific quality, characteristics or reputation because of their geographical origin is well established in Europe. The EU regulation of geographical indications allows protection to be granted to products originating in a specific geographical area and which, as a result, have a specific quality, characteristics, or reputation.

In the past, the EU GI protection scheme has covered agricultural products, food, wines, and spirits. In the context of increased globalisation and the interest in promoting and protecting cultural and traditional know-how in Europe, the need for an equivalent protection for craft and industrial products has increased. Against this background, Regulation 2023/2411 of the European Parliament and of the Council on the protection of geographical indications for craft and industrial products was adopted in October 2023. The Regulation aims to establish a uniform and comprehensive system of protection of geographical indications for various types of craft and industrial products and is expected to cover as many as 800 products in product categories such as jewellery, textiles, lace, natural stones, cutlery, glass, and porcelain.

This paper presents and analyses the protection of geographical indications for craft and industrial products in the EU. A central part of the essay consists of examining the legal landscape before and after the introduction of the Regulation. Before the Regulation entered into force, Member States had different systems for the protection of geographical indications for craft and industrial products, which led to a lack of uniformity and clarity. The regulation aims to harmonise and eliminate these differences and provide legal certainty for producers and consumers.

Despite the many benefits of the Regulation, it can still be criticised. The paper's analysis of the Regulation shows that there are potential anti-competitive effects and risks of monopolisation of product functions. The flexibility of the definition of territorial link and the protection of cultural heritage as an argument for the scope of protection are also aspects of debate. As a result, there is an interest in exploring alternative forms of protection. However, the concluding discussion of the paper establishes that, despite justified criticism, the Regulation is the most appropriate option for protecting geographically linked craft and industrial products, given the purpose of protection. Finally, it emphasises the importance of a nuanced discussion on the effects of the regulation and possible changes to its provisions.

Sammanfattning

I Europeiska unionen kan namn på produkter med ett specifikt geografiskt ursprung skyddas. Idén om att vissa produkter har särskild kvalitet, särskilda egenskaper eller särskilt rykte som ett resultat av deras geografiska ursprung har ett starkt fäste i Europa. Genom EU:s reglering av geografiska beteckningar kan skydd beviljas för produkter som härstammar från ett visst geografiskt område och som till följd därav fått en särskild kvalitet, särskilda egenskaper eller ett särskilt rykte.

Tidigare har EU:s skyddssystem för geografiska beteckningar omfattat jordbruksprodukter, livsmedel, vin och spritdrycker. Utifrån den ökade globaliseringen och intresset av att främja och skydda kulturellt och traditionellt kunnande i Europa har behovet av ett motsvarande skydd för hantverks- och industriprodukter ökat. Mot bakgrund av detta antogs Europaparlamentets och rådets förordning 2023/2411 om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter i oktober 2023. Förordningen syftar till att inrätta ett enhetligt och omfattande skydd för geografiska beteckningar för olika typer av hantverks- och industriprodukter och förväntas omfatta så många som 800 produkter inom produktkategorier som smycken, textilier, spetsar, naturstenar, bestick, glas och porslin.

Uppsatsen redogör för och analyserar skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter inom EU. En central del av uppsatsen består i att granska det rättsliga landskapet före och efter införandet av förordningen. Innan förordningen trädde i kraft hade medlemsländerna olika system för skydd av geografiskt kopplade namn för hantverks- och industriprodukter, vilket ledde till bristande enhetlighet och tydlighet. Förordningen syftar till att harmonisera och eliminera dessa skillnader och skapa rättssäkerhet för producenter och konsumenter.

Trots de många fördelar som förordningen innebär kan kritik likväl riktas mot den. Uppsatsens analys av förordningen visar att det finns potentiellt konkurrenshämmande effekter och risk för monopolisering av produktfunktioner. Flexibiliteten i definitionen av territoriell koppling och skydd av kulturarv som argument för systemets skyddsomfattning är också aspekter som väcker diskussion. Till följd därav finns det ett intresse av att utreda alternativa skyddsformer. I uppsatsens avslutande diskussion konstateras dock att förordningen, trots befogad kritik, utgör det mest ändamålsenliga alternativet för att skydda geografiskt anknutna hantverk- och industriprodukter utifrån skyddets syfte. Avslutningsvis betonas vikten av en nyanserad diskussion om förordningens effekter och eventuella ändringar av förordningens bestämmelser.

Förord

Dryga fem år har gått sedan jag satte min fot i Lund för första gången. Då kom jag hit med en förhoppning om att mitt val av utbildning och studentstad skulle komma att bli någorlunda rätt. Nu, fem år senare, lämnar jag med känslan av att det blev en fullträff. Jag har lärt mig så mycket, träffat vänner för livet och haft otroligt kul på vägen. När jag ser tillbaka på min studietid i Lund känner jag mig nästintill överväldigad av alla fina minnen jag kommer att bära med mig. Hur vemodigt det än känns är det nu, eller i alla fall mycket snart, dags att sätta punkt för min studietid i Lund. Innan dess vill jag dock rikta några utvalda tack.

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Ulrika Wennersten för alla goda råd och kloka synpunkter under uppsatsskrivandets gång.

Det varmaste av tack till alla fantastiska vänner som varit med mig och som jag har lärt känna under denna tid. Att jag har haft ynnesten att träffa er och att ni har blivit min andra familj kommer jag alltid vara tacksam över. Tack vare er har studietiden kantats av betydligt mer skratt än stress. Jag ser fram emot att påbörja nästa kapitel tillsammans med er!

Emanuel, tack för allt. Tack för att du korrekturläser min uppsats till sent på natten och alltid tror på mig. Du är min bästa vän och trygga punkt. Jag älskar dig.

Sist men inte minst vill jag tacka min mamma och pappa. Ni är och har alltid varit min bästa hejarklack. Tack för all er kärlek, ert stöd och för att ni alltid finns där.

Agnes Tell

Lund, den 20 maj 2024

Förkortningar

Förkortning

Direktiv nr 2005/29/EG

Förklaring

Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004

Direktiv nr 2015/2436

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2436 av den 16 december 2015 för tillnärmning av medlemsstaternas varumärkeslagstiftning

EU

Europeiska unionen

EU-domstolen

Europeiska unionens domstol

EUIPO

Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet

EUT

Europeiska unionens officiella tidning

FEU

Fördraget om Europeiska unionen

FEUF

Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

Förordning nr 1151/2012

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1151/2012 av den 21 november 2012 om kvalitetsordningar för jordbruksprodukter och livsmedel

Förordning nr 1308/2013

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande

	av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007
Förordning nr 251/2014	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 251/2014 av den 26 februari 2014 om definition, beskrivning, presentation och märkning av, samt skydd av geografiska beteckningar för, aromatiserade vinprodukter och om upphävande av rådets förordning (EEG) nr 1601/91
Förordning nr 2017/1001	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1001 av den 14 juni 2017 om EU-varumärken
Förordning nr 2019/787	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/787 av den 17 april 2019 om definition, beskrivning, presentation och märkning av spritdrycker, användning av namn på spritdrycker i presentationen och märkningen av andra livsmedel, skydd av geografiska beteckningar för spritdrycker, användningen av jordbruksalkohol och destillat av jordbruksprodukter i alkoholhaltiga drycker samt om upphävande av förordning (EG) nr 110/2008
Förordning nr 2023/2411	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2411 av den 18 oktober 2023 om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och om ändring av förordningarna (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/1753
GB	Geografisk beteckning
Genèveakten	Genèveakten inom Lissabonöverenskommelsen om

	ursprungsbeteckningar och geografiska beteckningar
Kommissionen	Europeiska kommissionen
Lissabonöverenskommelsen	Lissabonöverenskommelsen om skydd för ursprungsbeteckningar och om internationell registrering av dem av den 31 oktober 1958
Madridöverenskommelsen	Madridöverenskommelsen från 14 april 1981 angående undertryckande av oriktiga ursprungsbeteckningar å handelsvaror
Pariskonventionen	Pariskonventionen för industriellt rättsskydd av den 20 mars 1883
Rådet	Europeiska unionens råd
SGB	Skyddad geografisk beteckning
SUB	Skyddad ursprungsbeteckning
TRIPS-avtalet	Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
WIPO	World Intellectual Property Organization
WTO	Världshandelsorganisationen

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Studieveckan lider mot sitt slut och Lunds studenter befinner sig på Systembolaget för att inhandla dryck till helgens festligheter. Kanske vankas det bal och vad passar då bättre än ett glas bubbel till fördrinken. Att välja en flaska champagne är dock främmande för många studenter. Vissa kanske är av åsikten att det faktiskt inte är gott men för de allra flesta är priset avgörande. Varför är egentligen en flaska champagne så pass mycket dyrare än exempelvis en flaska JP Chenet Brut Sparkling? En bidragande faktor är champagnes registrering som en *skyddad ursprungsbezeichnung* i Europeiska unionen (EU). Kortfattat innebär det att endast vin från distriktet Champagne i norra Frankrike får lov att kallas champagne.¹ I praktiken betyder det att det till exempel inte är tillåtet att kalla en viss öl för ”ölens champagne”, vilket var fallet när belgiska tullen var tvungna att hälla ut innehållet i 2000 ölburkar som enligt sin slogan benämndes vara ”The Champagne of Beers”.²

Idén om att vissa produkter är av särskild kvalitet, har ett särskilt rykte eller särskilda egenskaper som ett resultat av deras geografiska ursprung har ett starkt fäste i Europa. I EU skyddas namn på produkter med en särskild anknytning till en geografisk plats genom systemet med registrering av geografiska beteckningar.³ Geografiska beteckningar fungerar således som en indikation på kvalitet. Det gör kvalitetsprodukter lätta att känna igen för konsumenter och erbjuder marknadsmöjligheter för producenter. Exempelvis är försäljningsvärdet för en produkt med ett skyddat namn i genomsnitt dubbelt så högt som för liknande produkter utan skyddad beteckning.⁴

Exempel på välkända skyddade geografiska beteckningar inom EU är Champagne, Parmigiano Reggiano och Halloumi. Det är endast sådana typer av produkter, det vill säga jordbruksprodukter, livsmedel, vin och spritdrycker, som EU:s skyddssystem för geografiska beteckningar fram tills alldeles nyligen har omfattat. För andra produktklasser, så kallade hantverks- och industriprodukter, har tidigare inget motsvarande skyddssystem funnits på EU-nivå. EU är dock rik på autentiska icke-jordbruksprodukter och röster har därför höjts för att sådana produkter som kristaller, möbler och keramik är lika skyddsvärda som exempelvis en flaska champagne.⁵

¹ The EU geographical indications register, ”Champagne”, besökt 2024-04-26.

² SVT Nyheter, ”Här vaskar belgiska tullen 2352 burkar öl”, besökt 2024-04-26.

³ European Parliamentary Research Service (2019), ”Geographical indications for non-agricultural products”, s. 1, besökt 2024-02-08.

⁴ Blank (2021) s. 37.

⁵ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och om ändring av Europaparlamentets och

I oktober 2023 antog rådet Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2411 av den 18 oktober 2023 om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och om ändring av förordningarna (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/1753 (förordning nr 2023/2411). Förordningens syfte är att inrätta ett enhetligt och omfattande skydd på unionsnivå och förväntas omfatta så många som 800 produkter inom smycken, textilier, spetsar, naturstenar, bestick, glas och porslin.⁶

Antagandet av förordningen och den utvidgning av skyddssystemet för geografiska beteckningar som den innebär är å ena sidan välkommet. Faktorer som att tillhandahålla ett tillfredsställande skydd för konsumenter och producenter, främja hållbar produktion samt hålla landsbygden levande talar för ett enhetligt och omfattande skydd.⁷ Å andra sidan är geografiska beteckningar ett område som lett till kritik. Förordningen kan uppfattas som ytterligare en inskränkning av den fria konkurrensen inom EU.⁸ Det finns därmed anledning att utreda och analysera skyddet av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter utifrån skyddet i förordningen. Därutöver är det av intresse att diskutera vilka andra alternativ det finns för att skydda dessa produkter.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att utreda och analysera skyddet av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter inom EU, såväl före som efter antagandet av förordning nr 2023/2411, samt vilka möjliga alternativa skydd som finns.

För att uppnå uppsatsens syfte kommer följande fyra frågeställningar besvaras:

1. Vilket skydd omfattades hantverks- och industriprodukter av inom EU innan förordning nr 2023/2411 om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter trädde i kraft?
2. Vad är syftet bakom utvidgningen av skyddssystemet på unionsnivå för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och vad innebär förordning nr 2023/2411?
3. Utifrån vilka grunder kan kritik riktas mot förordning nr 2023/2411?
4. Finns det andra tillvägagångssätt som tillhandahåller ett mer ändamålsenligt skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter än förordning nr 2023/2411 utifrån skyddets syfte?

rådets förordningar (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/1753 och rådets beslut (EU) 2019/1754, COM(2022) 174 final, s. 2

⁶ Ibid. s. 11.

⁷ Se bland annat Guillem Carrau (2023) s. 725; Sweet & Maxwell (2022) s. 1-2,

⁸ Kyrylenko & Zafrilla Díaz-Marta (2021) s. 447; Calboli m.fl. (2023) s. 308.

1.3 Avgränsningar

Mot bakgrund av uppsatsens syfte är uppsatsens huvudsakliga fokus att redogöra för regleringen inom EU. I uppsatsens tredje kapitel sammanfattas dock viktiga internationella rättsliga instrumenten som reglerar geografiska beteckningar. Valet att inte avgränsa bort internationell reglering helt grundar sig i att det finns ett värde i att belysa internationell reglering för att bättre förstå den kontext EU:s system verkar i. En djupare analys av hur EU:s unionsrättsliga skyddssystem av geografiska beteckningar samverkar med de internationella instrumenten faller emellertid utanför uppsatsens ramar. EU:s bilaterala avtal med tredje länder avgränsas bort från redogörelsen för skyddet av geografiska beteckningar på internationell och EU-rättslig nivå. Avgränsningen görs på grund av att en redogörelse för förhållandet mellan EU-regleringen och de bilaterala avtalen inte är av betydelse för att uppfylla uppsatsens syfte. Att EU ingår bilaterala avtal beträffande geografiska beteckningar nämns däremot kort för att belysa att EU har ett omfattande system för skydd av geografiska beteckningar.

Vidare behandlas nationell rätt enbart för att beskriva hur medlemsstaterna inom EU genom olika nationella åtgärder skyddade geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter *innan* förordning nr 2023/2411 trädde i kraft. Som konstaterat är uppsatsen i övrigt avgränsad till regleringen inom EU och behandlar därför inte nationell rätt närmare. Det har också sin förklaring i att EU:s skyddssystem av geografiska beteckningar är exklusivt och att medlemsstaterna därmed är förhindrade från att driva separata parallella nationella ordningar.⁹

Uppsatsen kärna är förordning nr 2023/2411 vars tillämpningsområde omfattar skydd för hantverks- och industriprodukter och inte jordbruksprodukter eller livsmedel vilket framgår uttryckligt av artikel 3 i förordning nr 2023/2411. Med anledning därav behandlas skydd av geografiska beteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel inte närmare än vad som är nödvändigt. Exempelvis behandlas de i uppsatsens tredje kapitel då det redogörs för geografiska beteckningar i allmänhet för att tillhandahålla en bakgrund till ämnet.

Uppsatsen begränsas slutligen till att endast redogöra för skydd genom EU:s lagstiftning om otilbörliga affärsmetoder samt EU:s varumärkeslagstiftning i fråga om möjliga alternativ till skydd. Andra potentiella skydd såsom skydd genom företagsnamn, marknadsföringsrätt, upphovsrätt, mönsterrätt och livsmedelsrätt faller utanför uppsatsens utredning. Urvalet görs med hänsyn till

⁹ Se C-478/07 *Budějovický Budvar*, EU:C:2009:521, p. 114 & 129.

vilka alternativa skydd som vanligen refereras till i fråga om skydd av geografiska beteckningar.¹⁰

1.4 Metod och material

1.4.1 Metod

Uppsatsen tar avstamp i det unionsrättsliga skyddet av geografiska beteckningar. En övervägande del av det material som granskas består därför av EU-rätt. Utredningen är därmed beroende av det EU-rättsliga materialet varför en EU-rättslig metod används i huvuddelen av uppsatsen. EU-rätten är en autonom rättsordning vilket medför att en tillämpning av en EU-rättslig metod är ofrånkomlig i granskningen av EU-rätten och dess särskilda rättskällelära inom ramen för framställningen i uppsatsen. Den EU-rättsliga metoden konstitueras av olika tillvägagångssätt för att hantera EU-rättsliga källor och kan bättre uttryckt betraktas som ett samlingsbegrepp för dessa istället för *en* koncentrerad metod.¹¹ Med EU-rättslig metod avses den rättsliga metodik och de tolkningsmetoder som används av Europeiska unionens domstol (EU-domstolen). EU-rättsliga bestämmelser ska tillämpas i enlighet med den metod som EU-domstolen utvecklat.¹²

EU-domstolen använder olika tolkningsmetoder. Den metod som domstolen särskilt förknippas med är en så kallad teleologisk tolkningsmetod: en ändamålsenlig tolkningsmetod som karakteriseras av att vara förhållandevis fri.¹³ Det vore emellertid felaktigt att anföra att EU-domstolen enbart använder sig av en traditionell ändamålsorienterad tolkning. I stället kan EU-domstolen sägas ha skapat sin egen tolkningsstil med bas i en teleologisk tolkningsmetod. Det har resulterat i att EU-domstolen utvecklat en rad olika tolkningsmetoder, däribland bokstavstrogen tolkning, autonom tolkning, analogitolkning och systematisk tolkning.¹⁴

Vid tolkning av en unionsrättslig bestämmelse ska EU-domstolen inte bara beakta dess lydelse, utan också dess sammanhang och de syften som eftersträvas.¹⁵ Vidare genomsyras EU-domstolens tolkning inte bara av en syftesdriven tolkning av de relevanta rättsreglerna utan också en systemisk förståelse av EU:s rättsordning. Det innebär att det i EU-domstolens tolkning av en

¹⁰ Se till exempel Moretti (2016), s. 686; European Commission (2013), "Study on geographical indications protection for non-agricultural products in the internal market", s. 33-37, besökt 2024-02-12.

¹¹ Reichel (2018) s. 109.

¹² Hettne & Otken Eriksson (2011) s. 21.

¹³ Reichel (2018) s. 122.

¹⁴ Hettne & Otken Eriksson (2011) s. 158–159.

¹⁵ Se till exempel C-292/82 *Merck*, EU:C:1983:335, p. 12; C-337/82 *St. Nikolaus Brennerrei*, EU:C:1984:69, p. 10.

viss bestämmelse är centralt att fastställa syftet men även att förstå den mot bakgrund av det bredare sammanhang som EU:s rättsordning består av. Det rör sig följaktligen om en tolkning som ska främja likväl det lilla som det stora sammanhanget för att uppnå fördragets och rättsordningens övergripande mål.¹⁶ Kritik har stundom riktats mot EU-domstolen för att inte tillmäta bestämmelsernas ordalydelse och lagstiftarens intentioner ett tillräckligt stort värde. I denna diskussion är det dock centralt att ta EU-rättens särdrag i beaktande. De EU-rättsliga bestämmelserna, framförallt de i fördragen, är inte sällan oprecisa och innehåller allmänna målsättningar varför dessa måste konkretiseras i den faktiska rättstillämpningen av EU-domstolen.¹⁷

De EU-rättsliga bestämmelser som behandlas i uppsatsen, i synnerhet de i förordning nr 2023/2411, ska således sättas i ljuset av EU-rättens långsiktiga mål, i överensstämmelse med en tolkning som är relativt fri och starkt ändamålsorienterad.

I redogörelsen för rättsläget utreds vilken reglering som finns på området gällande skydd av geografiska beteckningar inom EU, särskilt vad gäller hantverks- och industriprodukter med stöd i rättskällorna inom EU-rätten. Kartläggningen av gällande rätt består i en analys rörande vad som är gällande rätt och vad den innebär.¹⁸ I besvarandet av uppsatsens frågeställningar görs därmed en analys *de lege lata*, särskilt när det gäller uppsatsens två första frågeställningar. En analys *de lege lata* faller inom den rättsdogmatiska metoden. Det betyder att uppsatsförfattaren använder de traditionella rättskällorna för att rekonstruera en rättsregel eller föreslå en lösning på ett juridiskt problem genom att tillämpa en rättsregel på problemet. Därigenom kan redogörelsen av rättsläget gällande skydd av geografiska beteckningar sammanfattas och bli mer lättillgänglig.¹⁹

Uppsatsen analyserar vidare den gällande rätten och därtill undersöks alternativ till gällande rätt. I uppsatsen resoneras kring hur EU-rätten avseende skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter kan utformas. En sådan undersökning avser inte att utröna en objektiv sanning om vad som är rätt respektive fel alternativ att välja. Avsikten är snarare att presentera vilka alternativ som finns, bedöma dessa mot gällande rätt och därigenom föra en argumentation beträffande vilka möjliga vägar som finns. Argumentationen görs mot bakgrund av ett uppsatsens mål, att analysera möjliga lösningar på den rättsliga problematiken, vilket kräver en viss distansering från en analys *de lege lata* och vad som för närvarande utgör gällande

¹⁶ Maduro (2008) s. 3.

¹⁷ Hettne & Otken Eriksson (2011) s. 158-159.

¹⁸ Kleineman (2018) s. 36.

¹⁹ Ibid. s. 21.

rätt i denna del av uppsatsen. En förutsättning för att besvara uppsatsens två sista frågeställningar är således att föra en analys bortom *de lege lata*.²⁰

I kapitel 5–7 tillämpas slutligen ett kritiskt perspektiv och en argumentation *de lege feranda* för att diskutera hur rätten borde se ut. Syfte är att analysera och kritiskt granska nuvarande reglering av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter inom EU för att därefter bedöma och dra slutsatser om vilken reglering som är att föredra.²¹ I denna del av uppsatsen används således rättsanalytisk metod. En analys av vad gällande rätt är och innebär kan förvisso inbegripas i rättsanalytisk metod men den kan också sträcka sig bortom detta. Inom den rättsanalytiska metoden ryms det faktum att det inte alltid finns en objektiv sanning, *ett* korrekt svar, på ett visst rättsligt problem. Metoden tillåter en mer flexibel tolkning av gällande rätt jämfört med en strikt rättsdogmatisk metod. Metoden möjliggör också att material som är av relevans för uppsatsens syfte men som inte nödvändigtvis faller inom ramen för den konventionella rättskällevärdet kan användas.²² Sammantaget kan konstateras att en EU-rättslig metod i huvudsak tillämpas, kompletterad av en rättsanalytisk metod.

1.4.2 Material

För att kartlägga rättsläget för geografiska beteckningar inom EU-rätten används främst material från EU-institutionerna. Rättskällorna behandlas i enlighet med en EU-rättslig metod och innefattar primärrätt, inbegripet EU-domstolens praxis, samt sekundärrättsliga instrument.²³ Rättskällorna inom EU-rätten kan delas in i två kategorier: *bindande* och *vägledande* rättskällor. Unionsrätten utgår från de gemensamma fördragen, fördraget om Europeiska unionen (FEU) och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF). De gemensamma fördragen tillsammans med överenskomna tillägg och förändringar, protokoll och hänvisade bilagor utgör EU:s primärrätt. EU:s primärrätt tillhör de bindande rättskällorna, på så sätt att rättstillämparen är skyldig att rätta sig efter den. Detsamma gäller för EU:s stadga om grundläggande rättigheter, bindande sekundärrätt, EU-domstolen och tribunalens rättspraxis, internationella avtal och allmänna rättsprinciper. Den bindande sekundärrätten består av de bindande rättsakter som institutionerna kan utfärda i enlighet med artikel 288 FEUF, såsom fördrag, direktiv och beslut.²⁴

Inom sekundärrätten finns även icke-bindande rättsakter, där rekommendationer och yttranden anses vara icke-bindande enligt artikel 288 FEUF. Därutöver kan Europeiska kommissionen (kommissionen) och Europeiska

²⁰ Sandgren (2018) s. 51.

²¹ Bernitz, (2023) s. 277.

²² Sandgren (2018) s. 51.

²³ Hettne & Otken Eriksson (2011) s. 42–43.

²⁴ Ibid. s. 40–42.

unionens råd (rådet) utfärda andra dokument, såsom meddelanden, tillkännagivanden, riktlinjer och uppförandekoder som också tillhör den icke-bindande kategorin. Den icke-bindande sekundärrätten utgör en del av de vägledande rättskällorna tillsammans med förarbeten, generaladvokatens förslag till avgöranden och EU-rättslig doktrin.²⁵

EU-domstolens rättspraxis och allmänna rättsprinciper har omfattande betydelse i skapandet och tolkandet av unionsrättsliga bestämmelser. EU-domstolens rättspraxis har således en övergripande roll, långt bortom att endast fungera som ett komplement till den skrivna rätten.²⁶ I redogörelsen för geografiska beteckningars innehåll och innebörd i allmänhet används därmed rättspraxis för tolkning av lagtext.

För att ingående förstå den juridiska kontexten och besvara uppsatsens frågeställningar ägnas särskild uppmärksamhet åt förordning nr 2023/2411. Förordningen i sig används som den huvudsakliga rättskällan för att återge skyddet av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. Förordningen antogs så sent som hösten 2023 och börjar tillämpas från och med den 1 december 2025. I och med detta finns det ännu inga avgöranden från EU-domstolen där innehållet i förordningen prövas.

På grund av avsaknad på avgöranden från EU-domstolen har ledning fått sökas i andra källor för att analysera förordningen. Lagtexten självständigt har en stor betydelse vid redogörelse för innehållet i och innebörden av den nya förordningen. Vägledande material i form av exempelvis förarbeten, rapporter, utredningar och meddelanden från EU-institutionerna är viktiga för att förstå vilka skäl som ligger bakom antagandet av förordningen. Förarbeten inom EU består bland annat av kommissionens förberedande utredningar som offentliggörs i form av vit- och grönböcker, kommissionens förslag till rättsakter och motiveringar samt kommentarer därtill.²⁷ I sammanhanget bör det understrykas att EU-rättsliga förarbeten inte har samma funktion som förarbeten enligt svensk mening. Vikten av förarbeten inom EU-rätten kan inte jämföras med den betydelse som förarbeten tillmäts i den svenska rättskällevärdsläran. Tidigare har det hävdats att EU-rätten saknar förarbeten. Den uppfattningen har dock omvärderats genom en ökad offentlighet inom EU och väsentligt förbättrad tillgång till förarbeten. Idag publiceras och offentliggörs förarbeten i stor utsträckning och användningen av förarbeten som tolkningsskälla inom unionsrätten ökar.²⁸

²⁵ Hettne & Otken Eriksson (2011).s. 46–47.

²⁶ Ibid. s. 49.

²⁷ Ibid. s. 113.

²⁸ Ibid. s. 113–114.

I uppsatsen och särskilt i kapitel 4 används grönböcker från kommissionen, vilka utgör diskussionsunderlag för eventuell lagstiftning, som är av relevans för uppsatsämnet samt kommissionens ursprungliga förslag till förordning nr 2023/2411. Dessa källor är nödvändiga för att kunna kartlägga bakgrunden till förordningen, utreda vilka rättsliga överväganden som har gjorts samt utreda syftet med förordningen. Kommissionens förslag till rättsakter är numera noggrant motiverade och innehåller författningskommentarer till varje föreslagna artikel. Förslaget till förordning nr 2023/2411 är därmed lämpligt att använda till ifrågasvarande utredning. Det ska emellertid framhållas att förarbetsuttalanden avser att utgöra en tolkningskälla snarare än absolut fakta.²⁹

För att tolka fördragstexten används därtill den inledande ingressen till förordning nr 2023/2411. Samtliga EU-förordningar och direktiv inleds med en ingress där bakgrunden och syftet med rättsakten förklaras. Syftet preciseras genom att det anges vad som har tagits i beaktande inför rättsaktens utfärdande.³⁰ Ingressen är inte i sig juridiskt bindande och EU-domstolen har fastslagit att skäl till en förordning inte utgör en egen rättsregel.³¹ Däremot kan ingressen ge viktig tolkningshjälp, särskilt i fråga om att klargöra rättsaktens syften.³² Vid tolkning av huvudtexten i förordning nr 2023/2411 bör hänsyn tas till ingressen.³³ Skälen till förordning nr 2023/2411 används därmed som vägledning i tolkningen av förordningen.

För att besvara uppsatsens frågeställningar kompletteras materialet från EU-institutionerna med juridisk doktrin, främst i form av artiklar men även böcker. Doktrin används för att fördjupa förståelsen av ämnet samt problematisera bestämmelserna i förordning nr 2023/2411. Uttalanden i doktrin fungerar som en kompletterande rättskälla vid sidan av författningar, rättspraxis och förarbeten.³⁴ Artiklar från juridiska internationella tidskrifter används i stor utsträckning, särskilt med hänvisning till ”European Intellectual Property Review” vilket är en internationell tidskrift inom immaterialrätt. Beslutet att inkludera doktrin från flera europeiska länder beror dels på att uppsatsen utgår från ett unionsrättsligt perspektiv, dels på att juridisk doktrin avseende uppsatsämnet är knapphändigt på nationell nivå.

1.5 Forskningsläge

Forskningsläget avseende skydd av geografiska beteckningar i allmänhet är omfattande. Det finns många juridiska artiklar skrivna på ämnet, varav en majoritet är skrivna på engelska av forskare och experter från framförallt

²⁹ Hettne & Otken Eriksson (2011), s. 113–114.

³⁰ Bernitz (2023) s. 76.

³¹ Se C-215/88 *Casa Fleischhandels-GmbH*, EU:C:1989:331, p. 31.

³² Bernitz (2023) s. 77.

³³ Ramberg m.fl. (2024) s. 32.

³⁴ *Ibid.* s. 76–77.

Europa men även runtom hela världen. Därtill är antalet avgöranden från EU-domstolen avseende skydd av geografiska beteckningar många. Därigenom har skyddet tolkats och utvidgats.³⁵

Vad gäller skydd av geografiska beteckningar inom EU för specifikt *hantverks- och industriprodukter* är däremot den rättsvetenskapliga forskningen begränsad. Det är en följd av att det fram tills 2023 inte fanns något rättsligt instrument som på unionsnivå skyddade geografiska beteckningar för dessa produkter. Förordning nr 2023/2411 har visserligen trätt i kraft men har inte börjat tillämpas. Således är tillämpningen av skyddet ett utforskat område, såväl inom juridisk doktrin som av EU-domstolen. Kommissionens förslag till förordningen som presenterades i april 2022 har däremot behandlats i viss utsträckning i litteraturen.³⁶ Forskningsläget är dock fortfarande begränsat. Det finns därför ett behov av att utforska och belysa skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter.

Ett eventuellt skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter inom EU har varit på tal under många år innan det blev verklighet genom förordning nr 2023/2411. Det finns därmed ett flertal studier gjorda på uppdrag av EU som behandlar ett potentiellt enhetligt skydd inom unionen.³⁷ Därutöver finns en grönbok från kommissionen som redogör för ett möjligt skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter.³⁸ Forskningsläget avseende material från de EU-rättsliga organen i form av rapporter, förberedande utredningar och andra förarbeten är således relativt omfattande.

1.6 Disposition

I *kapitel 2* redogörs för geografiska beteckningar i allmänhet. Kapitlet tar således inte huvudsakligen sikte på geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. I kapitlet ges en historisk bakgrund till skydd av geografiska beteckningar. Kapitlet behandlar vidare hur geografiska beteckningar definieras, dess rättsliga status samt hur regleringen av geografiska beteckningar förhåller sig till och skiljer sig från andra immateriella rättigheter i EU. Kapitlet ämnar tillhandahålla en bakgrund till uppsatsens ämne som är ett nödvändigt underlag för uppsatsens fortsatta framställning.

³⁵ Guillem Carrau (2022) s. 556–566.

³⁶ Se till exempel Calboli m.fl. (2023) s. 307–312; Kur (2023) s. 87–94.

³⁷ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/1753 och rådets beslut (EU) 2019/1754, COM(2022) 174 final, s. 6.

³⁸ Grönbok: Tillvarata Europas traditionella kunnande på bästa sätt: en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska ursprungsbeteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter, COM(2014) 469 final.

Kapitel 3 redogör för rättsläget gällande skydd av geografiska beteckningar. Kapitlet inleds med en redogörelse för den internationella regleringen i syfte att skapa en förståelse för den kontext EU:s skyddssystem verkar i. Därefter behandlas skyddet av geografiska beteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel inom EU före antagandet av förordning nr 2023/2411. Slutligen redogörs för rättsläget för hantverks- och industriprodukter innan förordning nr 2023/2411 antogs och trädde i kraft 2023. Avsnittet behandlar det tidigare skyddets tillämpning och omfattning. Även om lagstiftningen som presenteras alltså är gällande då förordningen börjar tillämpas i december 2025 och det nationella skyddet ska upphöra året därpå är avsnittet ändå skrivet i tempuset preteritum för att markera att redogörelsen för rättsläget avser tiden *innan* förordningen trädde i kraft. Uppsatsens första frågeställning besvaras således i kapitel 3.

I *kapitel 4* utreds förordning nr 2023/2411. Kapitlet belyser förordningens innehåll och funktion, vilket skydd den ger och dess omfattning, samt syftet med förordningen. Kapitlet innehåller följaktligen en redogörelse av förordningen och till följd därav består kapitlet av få hänvisningar till annat än själva förordningen i fotnoterna. Kapitlet syftar till att presentera syftet bakom förordningen samt förklara förordningens innebörd och besvarar därmed uppsatsens andra frågeställning.

Kapitel 5 behandlar den kritik som kan lyftas fram i förhållande till förordning nr 2023/2411. I kapitlet utvärderas förordningen ur ett kritiskt perspektiv. Avsikten är att kritiskt analysera förordningen och således besvara uppsatsens tredje frågeställning.

I *kapitel 6* redogörs för andra möjliga metoder för att skydda geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. Möjliga alternativ i form av reglering av otillbörliga affärsmetoder och varumärkeslagstiftning behandlas och diskuteras. Det som redovisas avseende varje enskilt alternativ analyseras därefter i förhållande till förordning nr 2023/2411 för att fastställa huruvida det finns andra möjliga tillvägagångssätt som tillhandahåller ett mer ändamålsenligt skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter än förordning nr 2023/2411 utifrån skyddets syfte. Uppsatsens fjärde frågeställning besvaras härmed.

I *kapitel 7* presenteras en summerande redogörelse av uppsatsens frågeställningar. Avslutningsvis diskuteras slutsatserna från dessa.

2 Rättsliga utgångspunkter

2.1 Bakgrund

Idag har nästintill alla världens länder något form av skyddssystem för geografiska beteckningar.³⁹ Inom EU skyddas geografiska beteckningar sedan rådets förordning 2081/1992 av den 14 juli 1992 om skydd för geografiska och ursprungsbeteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel antogs. Användningen av geografiska beteckningar som en slags garanti för kvalitet kan däremot härledas till forntidens Egypten. I det gamla Egypten användes geografiska beteckningar för att ange ursprunget på de stenar som användes vid byggandet av pyramiderna.⁴⁰ Geografiska ursprungsbeteckningar kan sägas vara ett av världens första exempel på varumärken.⁴¹

Bakgrunden till att det ansågs nödvändigt att särskilt skydda geografiska beteckningar var framför allt att vedertagna och erkända geografiska namn exploaterades. Producenter använde geografiska beteckningar utan att ha någon koppling till det geografiska området i fråga varpå såväl konsumenters som producenters intresse av att veta var någonstans i världen en vara är tillverkad missbrukades. Ett behov av ett särskilt skydd för geografiska ursprungsbeteckningar uppkom.⁴² Dåtidens skyddsintressen kvarstår än idag. Därtill har skyddet av geografiska beteckningar idag inte bara rättsliga utan också kulturella, sociala, historiska, ekonomiska och politiska aspekter. En viktig del av skyddet är att skydda konsumenter, ge incitament för småskaligt jordbruk samt bevara kulturhistoria och lokala traditioner.⁴³

2.2 Definitioner

Det finns ingen universell enhetlig definition av en geografisk beteckning utan terminologin skiljer sig åt mellan olika avtal och nationella rättsordningar.⁴⁴ En vanligt förekommande definition i den engelskspråkiga litteraturen som används övergripande för dessa beteckningar är den som har sitt ursprung i Världshandelsorganisationens (WTO) Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS-avtalet) från 1995.⁴⁵ I TRIPS-avtalet används termen *geografisk beteckning*. I artikel 22 i TRIPS-avtalet föreskrivs att en geografisk beteckning konstitueras av följande komponenter:

³⁹ Giovannucci m.fl. (2009) s. 39-40.

⁴⁰ Kommissionens memo (2003), "Why do geographical Indications matter to us?", besökt 2024-01-29.

⁴¹ Mantrov (2014) s. 37.

⁴² Ibid. s. 31-33.

⁴³ Ibid. s. 11-12.

⁴⁴ Ibid. s. 15.

⁴⁵ Grönbok: Tillvarata Europas traditionella kunnande på bästa sätt: en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska ursprungsbeteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter, COM(2014) 469 final, s. 7.

1. En särskild beteckning eller symbol som används på en produkt,
2. produkten i fråga härstammar från ett visst geografiskt område *och*
3. produkten i fråga har fått en särskild kvalitet, rykte eller annan egenskap som väsentligen kan hänföras till dess geografiska ursprung.

Även kommissionen har refererat till TRIPS-avtalets definition av en geografisk beteckning.⁴⁶ Den EU-rättsliga regleringen består därutöver av mer specifika definitioner som innefattas i begreppet “geografisk beteckning”, vilka är *skyddad ursprungsbeteckning* (SUB) samt *skyddad geografisk beteckning* (SGB). Skyddsbeteckningarna SUB och SGB är centrala för EU:s skyddssystem av geografiska beteckningar för jordbruksprodukter, livsmedel och vin. Att det i begreppet “geografisk beteckning” ingår två olika definitioner har sin bakgrund i den kompromiss som arbetades fram mellan EU:s medlemsstater under beredningen av förordning nr 1151/2012.⁴⁷ Förordningen reglerar skyddade beteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel. Vissa av medlemsstaterna, främst de sydeuropeiska, hade sedan tidigare ett skyddssystem med definitioner som liknade SUB medan andra medlemsländer, däribland Tyskland och Storbritannien, hade använt sig av definitioner som liknade SGB. Utgången blev följaktligen en kompromiss i form av ett system med två skilda definitioner. Definitionerna omfattas likväl av samma skyddsnivå.⁴⁸

Till beteckningarna finns tillhörande symboler som produkter ska märkas med, vars namn erhållit skydd, antingen som SUB eller SGB, enligt artikel 12.3 i förordning nr 1151/2012. I artikel 5.1 i samma förordning föreskrivs att för att något ska klassificeras som en SUB krävs det att det är ett namn som identifierar en produkt som härstammar från en viss ort eller region eller, i undantagsfall, ett visst land. Produkten ska vidare ha en kvalitet eller egenskaper som helt eller väsentligen beror på en viss geografisk omgivning med de naturliga och mänskliga faktorer som förknippas med den, och vars samtliga produktionsled äger rum i det avgränsade geografiska området. I artikel 5.2 framgår kraven för beteckningen SGB i vilken det stadgas att förutsättningarna för skydd är att namnet identifierar en produkt som härstammar från en viss ort, region eller ett visst land. Produktens särskilda kvalitet, rykte eller andra egenskaper ska huvudsakligen kunna tillskrivas det geografiska ursprunget och minst ett av produktionsleden ska äga rum i det avgränsade geografiska området.⁴⁹

⁴⁶ European Parliamentary Research Service (2019), “Geographical indications for non-agricultural products”, s. 8, besökt 2024-02-08.

⁴⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1151/2012 av den 21 november 2012 om kvalitetsordningar för jordbruksprodukter och livsmedel (förordning nr 1151/2012).

⁴⁸ de Almeida (2014) s. 642.

⁴⁹ Grönbok: Om jordbruksprodukters kvalitet: produktnormer, produktionskrav och kvalitetsordningar, KOM(2008) 641 slutlig, s. 11–12.

Definitionerna av skyddsbeteckningarna liknar varandra. Emellertid är kraven högre ställda för att registrera en SUB än en SGB. Rekvisiten i definitionen av en SGB är mer flexibla och dess tillämpningsområde är bredare. Som kan utläsas i bestämmelsen räcker det för skydd under termen SGB att ett av produktionsleden äger rum i det specificerade geografiska området medan det för SUB krävs att *samtliga* produktionsled har ägt rum i det avgränsade geografiska området. Vidare kan produktens särskilda rykte vara ett sätt för att uppfylla rekvisitet geografisk anknytning för SGB, något som inte är möjligt när det gäller SUB. När det gäller skyddsbeteckningen SUB erfordras att produktens kvalitet eller egenskaper är en direkt följd av det geografiska ursprungsområdet som produkten framställts i. Att det geografiska sambandet huvudsakligen kan grunda sig på produktens rykte för skyddsbeteckningen SGB innebär att skyddets omfattning också sträcker sig till produkter som främst har koppling till platsen genom bearbetning.⁵⁰ Denna uppfattning har också bekräftats av EU-domstolen.⁵¹

För spritdrycker och aromatiserade viner används beteckningen *geografisk beteckning* (GB). GB skyddar namnet på en spritdryck eller ett aromatiserat vin som kommer från ett land, en region eller en ort där produktens särskilda kvalitet, anseende eller andra egenskaper i allt väsentligt kan hänföras till dess geografiska ursprung.⁵²

En geografisk beteckning kan sammanfattningsvis sägas vara en beteckning, oftast bestående av ett namn, som används på varor som har ett särskilt geografiskt ursprung och som har kvaliteter, egenskaper eller ett rykte som hänför sig till den geografiska platsen. En sådan geografisk koppling innebär att produkter, genom EU:s skyddssystem, kan berättigas ett särskilt skydd mot missbruk och otillbörlig användning av en tredje part. Detta framgår bland annat av artikel 13 i förordning nr 1151/2012. Det är inte ovanligt att den geografiska beteckningen i fråga innehåller eller utgörs av namnet på den geografiska plats som är ursprungsorten för varorna. Namnet på den geografiska beteckningen kan användas av alla företag inom det berörda området som framställer en viss produkt enligt särskilda föreskrifter.⁵³

Geografiska beteckningar ska inte förväxlas med enkla beteckningar om en produkts ursprung, som till exempel märkningen ”Made in Sweden”. Enkla geografiska namn kan vara skyddade genom andra regler, så som regler om

⁵⁰ Grönbok: Om jordbruksprodukters kvalitet: produktnormer, produktionskrav och kvalitetsordningar, KOM(2008) 641 slutlig, s. 13.

⁵¹ C-269/99 *Carl Kühne m.fl.*, EU:C:2001:659, p. 61.

⁵² European Parliamentary Research Service (2024), “Geographical indications for wine, spirit drinks and agricultural products”, s. 2, besökt 2024-02-09.

⁵³ Grönbok: Tillvarata Europas traditionella kunnande på bästa sätt: en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska ursprungsbeteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter, COM(2014) 469 final, s. 6.

illojal konkurrens men dess innehåll är inte likvärdigt med geografiska beteckningar. Enkla märkningar om en produkts ursprung består av beskrivande termer medan geografiska beteckningar grundar sig på idén att använda ett namn, vanligtvis ett geografiskt, för att identifiera en produkt som kommer från ett geografiskt område och som har vissa egenskaper, viss kvalitet eller visst rykte som kan tillskrivas den geografiska platsen. Det är inte det geografiska namnet i sig som är skyddat i en geografisk beteckning. En geografisk beteckning är i stället en symbol som identifierar och särskiljer.⁵⁴

2.3 Geografiska beteckningars status som immateriella rättigheter inom EU

Skyddet av immateriella rättigheter i EU grundar sig på artikel 36 FEUF vari skydd av industriell och kommersiell äganderätt anges som motiveringsgrund mot restriktioner för import, export eller transitering. Med ”industriell och kommersiell äganderätt” avses i allmänhet immateriella rättigheter.⁵⁵ I mål C-3/91 fastslog EU-domstolen att skyddet för geografiska beteckningar faller inom ramen för skyddet av industriell och kommersiell äganderätt enligt artikel 36 FEUF.⁵⁶ Detta bekräftades även av EU-domstolen i mål C-108/01 då EU-domstolen konstaterade att geografiska beteckningar omfattas av den industriella och kommersiella äganderätten.⁵⁷

Det råder således inga tvivel huruvida geografiska beteckningar betraktas som immateriella rättigheter i EU. Samtidigt har geografiska beteckningar ingen given ställning inom immaterialrätten. Ofta anses de i stället utgöra en särtyp.⁵⁸ Skyddssystemet för geografiska beteckningar fyller en mer mångfacetterad funktion jämfört med övriga immateriella rättigheter. Geografiska beteckningar är exempelvis en del av Europas kulturarv och har således en nära koppling till jordbrukspolitiska ändamål samt skydd av kultur och lokala traditioner.⁵⁹

EU har konstaterat att en geografisk beteckning primärt fungerar som en kvalitetssäkring för konsumenter och som en garanti för lika villkor för

⁵⁴ de Almeida (2014) s. 645.

⁵⁵ Kommissionens tillkännagivande: Handledning om artiklarna 34–36 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), EUT 2021 C-100/38, s. 66.

⁵⁶ C-3/91 *Exportur SA*, EU:C:1992:133, p. 37.

⁵⁷ C-108/01, *Consorzio del Prosciutto di Parma*, EU:C:2003:296, p. 64.

⁵⁸ Grönbok: Tillvarata Europas traditionella kunnande på bästa sätt: en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska ursprungsbeteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter, COM(2014) 469 final, s. 6.

⁵⁹ Kommissionens meddelande: Att utnyttja EU:s innovationspotential, COM(2020) 760 final, s. 6.

producenter.⁶⁰ Vidare är syftet med att skydda en geografisk beteckning att säkerställa en rättvis konkurrens mellan producenterna och ge konsumenterna tillförlitlig information om produktionsplats eller produktionsmetod och produktens kvalitet. Geografiska beteckningar har som funktion att lyfta fram hur olika komponenter i form av mänskliga förmågor, kultur, mark och resurser samverkar för produktionen samtidigt som de fungerar som skydd för immateriella tillgångar såsom anseende och kvalitetsnormer. Därtill är en utmärkande egenskap för geografiska beteckningar att de konstituerar kollektiva rättigheter som tillhör ett visst samhälle eller en viss gemenskap. I jämförelse med patent och varumärken, där den immateriella rättigheten vanligtvis är en enda enhets egendom som endast tillhör den som registrerat rättigheten i fråga, är geografiska beteckningar en gemensam rättighet. Det betyder att alla producenter vars produkter har sitt ursprung i det avgränsade geografiska området och som uppfyller kravspecifikationerna för den geografiska beteckningen kan använda denna och omfattas av skyddet.⁶¹ Det är följaktligen ett kollektiv av personer som är rättighetsinnehavare till geografiska beteckningar och ägandeformen beskrivs därmed som en typ av gemensamt ägande, trots att den i praktiken utnyttjas av enskilda aktörer.⁶²

En ytterligare distinktion mellan geografiska beteckningar och övriga immateriella rättigheter är att de förstnämnda inte är överlåtbara, till skillnad från de sistnämnda. En geografisk beteckning kan därmed varken säljas eller licensieras till en annan part.⁶³ En annan skillnad är att geografiska beteckningar som erhållit en registrering därefter är skyddade från degeneration. Degeneration är processen där exempelvis ett varumärke går från att vara ett kännetecken för en produkt från en viss näringsidkare, till att bli en generisk beteckning för en hel produktkategori. Det innebär att varumärket förlorar sin särskiljningsförmåga vilket medför att innehavare förlorar ensamrätten och varumärkesskyddet upphör.⁶⁴ En registrerad och därmed skyddad geografisk beteckning kan däremot inte bli generisk, utan garanteras ett permanent skydd när den väl blivit registrerad.⁶⁵ Detta illustreras bland annat av artikel 13.2 i förordning nr 1151/2012.

Syftet med geografiska beteckningar skiljer sig således från andra immateriella rättigheter. I litteraturen har det ifrågasatts om geografiska beteckningar ens bör behandlas som en faktisk immaterialrättslig fråga. Snarare kan det beskrivas som politiskt inspirerade regler som utöver immaterialrätten

⁶⁰ Grönbok: Tillvarata Europas traditionella kunnande på bästa sätt: en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska ursprungsbeteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter, COM(2014) 469 final, s. 19.

⁶¹ Ibid. s. 6.

⁶² de Almeida (2014) s. 646.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Evans (2013) s. 32.

⁶⁵ de Almeida (2014) s. 641.

sträcker sig över flera rättsområden såsom konkurrensregler, konsumentskydd samt jordbruksrelaterade regleringsverktyg.⁶⁶ Geografiska beteckningars särpräglade ställning jämfört med andra mer ”traditionella” immateriella rättigheter framstår dock varken särskilt förvånande eller uppseendeväckande mot bakgrund av att regleringen av geografiska beteckningar inom EU omfattas av den gemensamma jordbrukspolitiken. Kvalitetsordningarna, under vilka geografiska beteckningar inom kategorierna livsmedel, jordbruksprodukter, vin, spritdrycker och numera även hantverks- och industriprodukter skyddas, är en grundbult för unionens gemensamma jordbrukspolitik och dess utvecklingsstrategi.⁶⁷

Mot bakgrund av ovan kan det sammanfattningsvis konstateras att det EU-rättsliga skyddssystemet för geografiska beteckningar är långtgående. Geografiska beteckningar hör till samma rättsområde som bland annat det varumärkesrättsliga och patenträttsliga skyddet och delar många likheter med dessa. Likväl tjänar skydd av geografiska beteckningar flera andra syften än övriga immateriella rättigheter inom EU och kan i vissa situationer åtnjuta ett bredare skydd. Det finns följaktligen fog att påstå att geografiska beteckningar utgör en särskild form av immateriella rättigheter.

⁶⁶ Jokuti (2009) s. 118.

⁶⁷ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om kvalitetsordningar för jordbruksprodukter, KOM(2010) 733 slutlig, s. 9.

3 Skydd av geografiska beteckningar

3.1 Internationell rättslig ram

3.1.1 Allmänt

Skydd av geografiska beteckningar regleras såväl nationellt som EU-rättsligt som internationellt. Ursprungligen skyddades geografiska beteckningar genom nationella lagar. I takt med att handeln snabbt expanderade i slutet av 1800-talet uppstod emellertid ett behov av ett internationellt skydd då produkter imiterades och exploaterades.⁶⁸

I litteraturen brukar fyra internationella avtal nämnas i förhållande till skyddet av geografiska beteckningar. Dessa är Pariskonventionen för industriellt rättskydd av den 20 mars 1883 (Pariskonventionen), Madridöverenskommelsen från 14 april 1891 angående undertryckande av oriktiga ursprungs-beteckningar å handelsvaror (Madridöverenskommelsen), Lissabonsystemet bestående av Lissabonöverenskommelsen om skydd för ursprungs-beteckningar och om internationell registrering av dem av den 31 oktober 1958 (Lissabonöverenskommelsen) och Genèveakten inom Lissabonöverenskommelsen om ursprungs-beteckningar och geografiska beteckningar (Genèveakten) samt TRIPS-avtalet.⁶⁹ Ingen av dessa internationella fördrag begränsar omfattningen av skyddet för geografiska beteckningar till jordbruksprodukter utan avtalen gäller även icke-jordbruksprodukter.⁷⁰

3.1.2 Pariskonventionen

Pariskonventionen omfattar industriell äganderätt i vid bemärkelse men föreskriver bestämmelser avseende bland annat angivande av källa och ursprungs-beteckning (geografiska beteckningar).⁷¹ Konventionen identifierar en geografisk beteckning som en separat immateriell rättighet under begreppen *indications of source* och *appellations of origin*, men begreppen förses inte med någon definition.⁷² Utmärkande för Pariskonventionen är att det ankommer på de anslutna staterna att självständigt bestämma innebörden av begreppen i fördraget. Det finns därför ingen bindande konventionstext av Pariskonventionen som är tillämplig för alla anslutna parter. Till följd därav anses skyddet enligt Pariskonventionen vara förhållandevis svagt.⁷³ Vidare framgår av artikel 19 i Pariskonventionen att de anslutna staterna är tillåtna

⁶⁸ Mantrov (2014) s. 9–10.

⁶⁹ Ibid. s. 18.

⁷⁰ European Commission (2013), "Study on geographical indications protection for non-agricultural products in the internal market", s. 17, besökt 2024-02-12.

⁷¹ European Parliamentary Research Service (2019), "Geographical indications for non-agricultural products", s. 4, besökt 2024-02-08.

⁷² Ibid. s. 5.

⁷³ Mantrov (2014) s. 20.

att ha ytterligare diskussioner i syfte att ingå särskilda överenskommelser för skydd av industriell äganderätt. Antalet anslutna stater uppgår till 180.⁷⁴

3.1.3 Madridöverenskommelsen

Madridöverenskommelsen ingicks i enlighet med artikel 19 i Pariskonventionen. Madridöverenskommelsen föreskriver att produkter som är märkta med falska eller vilseledande märkningar för ursprung ska beslagtas vid import mellan medlemsstaterna.⁷⁵ Skyddet av geografiska beteckningar är omfattande i avtalet, något som framhålls som en förklaring till att endast 55 stater har anslutit sig till avtalet.⁷⁶ Med tanke på den begränsade listan över undertecknade länder är avtalets betydelse för det globala skyddet av geografiska beteckningar knapp.⁷⁷

3.1.4 Lissabonsystemet

Ytterligare en särskild union enligt artikel 19 i Pariskonventionen skapades genom Lissabonöverenskommelsen. Antagandet av Lissabonöverenskommelsen innebar ett steg framåt för det internationella skyddet av geografiska beteckningar.⁷⁸ Avtalet förstärkte skyddet för alla typer av produkter och definierade begreppet *appellation of origin*. Definitionen är strikt och endast produkter med en särskilt stark koppling till dess geografiska ursprung omfattas av skyddet.⁷⁹ Antalet anslutna stater är endast 30.⁸⁰

Den 20 maj 2015 antogs Genèveakten inom Lissabonöverenskommelsen om ursprungsbeteckningar och geografiska beteckningar varigenom Lissabonöverenskommelsen reviderades. Genèveakten och Lissabonöverenskommelsen går tillsammans under benämningen ”Lissabonsystemet”. Genèveakten reviderade Lissabonöverenskommelsen genom att tillåta internationell registrering av geografiska beteckningar utöver endast begreppet *appellation of origin*. I Genèveakten finns inget absolut krav på geografisk anknytning genom kvalitet eller egenskaper vilket möjliggör skydd av ett bredare urval av produkter som har en viss koppling till en geografisk plats. Lissabonöverenskommelsen reviderades också gällande vilka som kan ansluta sig till avtalet. Numera tillåts även att vissa mellanstatliga organisationer ansluter sig till

⁷⁴ WIPO, “Contracting Parties > Paris Convention”, besökt 2024-02-26.

⁷⁵ Gangjee (2012a) s. 66.

⁷⁶ WIPO, “Contracting Parties > Madrid Agreement”, besökt 2024-02-26.

⁷⁷ Blank (2021) s. 38.

⁷⁸ Ibid. s. 39.

⁷⁹ European Commission (2013), “Study on geographical indications protection for non-agricultural products in the internal market”, s. 84, besökt 2024-02-12.

⁸⁰ WIPO, “Contracting Parties > Lisbon Agreement”, besökt 2024-02-27.

regelverket.⁸¹ Mot bakgrund av detta anslöt sig EU till Genèveakten i oktober 2019.⁸²

3.1.5 TRIPS-avtalet

WTO:s TRIPS-avtal trädde i kraft den 1 januari 1995 och var det första multilaterala fördrag som behandlade geografiska beteckningar som sådana.⁸³ TRIPS-avtalet är avsett att fungera som en internationell standard för hur länder ska utforma regler inom immaterialrätten.⁸⁴ Fördraget är underskrivet av de länder som är medlemmar i WTO, däribland EU.⁸⁵ Avsikten med TRIPS-avtalet var att nå en överenskommelse om internationella handelsregler för immateriella rättigheter. Med detta i åtanke fastställdes en minimistandard för skydd av geografiska beteckningar och tillämpning som de anslutna medlemmarna skulle vara skyldiga att följa.⁸⁶

Det var i TRIPS-avtalet som begreppet *geografisk beteckning* befästes. Vid avtalets tillkomst blev skillnader mellan de nationella systemen i de europeiska medlemsstaterna tydliga. För länder i Sydeuropa var ursprungsbeteckningen som en industriell äganderätt redan bekant. För andra länder, såsom Tyskland och Storbritannien, var endast begreppet *enkla ursprungsbeteckningar* känt sedan innan. Termen *geografisk beteckning* utgjorde således en kompromiss mellan dessa länder.⁸⁷ Begreppets extensiva lydelse var ett sätt att införliva geografiska namn på produkter som annars inte skulle skyddas.⁸⁸

På internationell nivå har TRIPS-avtalet betraktats som ett av de mest framträdande avtalen, särskilt i förhållande till det globala erkännandet av geografiska beteckningar. Idag är TRIPS-avtalets definition av geografiska beteckningar frekvent använd för att definiera vad en geografisk beteckning består av. Definitionen möjliggjorde erkännandet av en ny immateriell rättighet, *geografiska beteckningar*, i ett system som tillfredsställde alla parter.⁸⁹

3.1.6 Sammanfattning

Mot bakgrund av ovan är det min bedömning att internationella avtal har haft en inverkan på utvecklingen av geografiska beteckningar som immateriella

⁸¹ European Parliamentary Research Service (2019), "Geographical indications for non-agricultural products", s. 5-6, besökt 2024-02-08.

⁸² Rådets beslut (EU) 2019/1754 av den 7 oktober 2019 om Europeiska unionens anslutning till Genèveakten inom Lissabonöverenskommelsen om ursprungsbeteckningar och geografiska beteckningar, EUT 2019 L 271/12.

⁸³ Blank (2021) s. 39.

⁸⁴ Levin & Nilsson (2008) s. 78.

⁸⁵ WTO, "Members and Observers", besökt 2024-03-01.

⁸⁶ European Parliamentary Research Service (2019), "Geographical indications for non-agricultural products", s. 5, besökt 2024-02-08.

⁸⁷ De Almeida (2014) s. 642.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

rättigheter. Dessa avtal har format den nuvarande regleringen inom EU och förblir betydande i och med anslutningen till Genèveakten. Emellertid är det också tydligt att det internationella skyddet av geografiska beteckningar är komplext, delvis till följd av olika avtal och nationella synsätt. Avtalen har antagits av olika stater vilket resulterar i varierande syn på reglering av jordbruk, handel och kulturella arv kopplade till geografiska beteckningar. I förhållande till hantverks- och industriprodukter erbjuder de internationella avtalen möjligheter till skydd. Samtidigt försvårar skiftande regleringar, skyddsnivåer och synsätt mellan länder en harmonisering av skyddet genom internationell reglering.

3.2 Den rättsliga ramen i EU före förordning nr 2023/2411:s ikraftträdande

3.2.1 Enhetligt skydd inom EU för jordbruks- och livsmedelsprodukter

EU har inrättat en omfattande rättslig ram för skydd av geografiska beteckningar för jordbruksprodukter, livsmedel, viner och spritdrycker. Dessutom är EU aktivt i multilaterala och bilaterala avtal och förhandlingar på detta område. På multilateral nivå sker de inom ramen för WTO. På bilateral nivå används två olika ramverk: de specifika fristående avtalen om geografiska beteckningar och de bredare handelsavtalen. EU:s interna regler i kombination med de externa avtalen sägs därför ha skapat världens största rättssystem för geografiska beteckningar.⁹⁰

Sui generis är ett latinskt uttryck för ”av sitt eget slag” och används i juridiska sammanhang för att identifiera en juridisk klassificering som existerar självständigt från andra kategorier på grund av sin unika karaktär eller för att den är en specifik skapelse av rättigheter eller skyldigheter.⁹¹ EU:s system för skydd av geografiska beteckningar är ett så kallat sui generis-system då EU antagit separat lagstiftning för att specifikt reglera geografiska beteckningar.⁹²

EU:s regelverk för skydd av geografiska beteckningar bestod före förordning nr 2023/2411 antogs huvudsakligen av fyra förordningar.⁹³ Regelverket kallas för EU:s kvalitetsordningar och utgörs av följande förordningar:

1. Förordning nr 1151/2012 som skyddar beteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel,

⁹⁰ Brocza (2018) s. 72.

⁹¹ Law & Martin (2009) ”sui generis”.

⁹² Brocza (2018) s. 114.

⁹³ Guillem Carrau (2023) s. 725.

2. Förordning nr 1308/2013⁹⁴ som skyddar beteckningar för vin,
3. Förordning nr 251/2014⁹⁵ som skyddar beteckningar för aromatiserade vinprodukter,
4. Förordning nr 2019/787⁹⁶ som skyddar beteckningar för spritdrycker.

På EU-nivå har det före antagandet av förordning nr 2023/2411 följaktligen funnits ett enhetligt skydd av geografiska beteckningar för jordbruksprodukter, livsmedel, vin, aromatiserade viner och spritdrycker. Genom ovan nämnda förordningar skyddas beteckningar för produkterna i hela EU genom ett enda ansökningsförfarande.⁹⁷ 2021 skyddades omkring 3300 produkter som geografiska beteckningar inom EU och det årliga värdet av alla dessa produkter uppgick vid tidpunkten till över 75 miljarder euro.⁹⁸

EU:s skyddssystem för geografiska beteckningar är exklusivt och hindrar således medlemsstaterna från att driva separata, parallella nationella eller regionala ordningar. Systemets exklusivitet har bekräftats av EU-domstolen som i mål C-478/07 fastslagit att syftet med föregångaren till förordning nr 1151/2012 var att införa ett enhetligt och omfattande skyddssystem för geografiska beteckningar. EU-domstolen konstaterade att syftet med förordningen inte varit att etablera ett kompletterande skyddssystem vid sidan om nationella bestämmelser, exempelvis som i fallet med varumärken, utan förordningen ska anses vara uttömmande.⁹⁹ Vidare framhöll EU-domstolen, genom att ta förordningens struktur och syfte i beaktande, att regleringen skulle förlora sin avsedda verkan om medlemsstaterna tilläts använda egna nationella skyddssystem samtidigt som bestämmelserna inom EU var i kraft.¹⁰⁰ EU-

⁹⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007 (förordning nr 1308/2013)

⁹⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 251/2014 av den 26 februari 2014 om definition, beskrivning, presentation och märkning av, samt skydd av geografiska beteckningar för, aromatiserade vinprodukter och om upphävande av rådets förordning (EEG) nr 1601/91 (förordning nr 251/2014).

⁹⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/787 av den 17 april 2019 om definition, beskrivning, presentation och märkning av spritdrycker, användning av namn på spritdrycker i presentationen och märkningen av andra livsmedel, skydd av geografiska beteckningar för spritdrycker, användningen av jordbruksalkohol och destillat av jordbruksprodukter i alkoholhaltiga drycker samt om upphävande av förordning (EG) nr 110/2008 (förordning nr 2019/787).

⁹⁷ Grönbok: Tillvarata Europas traditionella kunnande på bästa sätt: en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska ursprungsbeteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter, COM(2014) 469 final, s. 7.

⁹⁸ Europaparlamentets resolution av den 11 november 2021 om en handlingsplan för immateriella rättigheter till stöd för EU:s återhämtning och resiliens, EUT 2022 C 205/26, s. 6.

⁹⁹ C-478/07 *Budějovický Budvar*, EU:C:2009:521, p. 114.

¹⁰⁰ *Ibid.* p. 116-128.

domstolen landade således i slutsatsen att EU:s exklusiva system står i vägen för nationell lagstiftning om geografiska beteckningar.¹⁰¹

3.2.2 Olika nationella regelverk för hantverks- och industriprodukter

3.2.2.1 *Bakgrund*

Före förordning nr 2023/2411 antogs fanns det ingen enhetlig rättslig ram på EU-nivå för skyddet av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. Regleringen av dessa produkter överläts därmed till de enskilda medlemsstaterna. Det resulterade i att medlemsstaterna hade skilda system med olika grader av skydd utan en tydlig allmän ram.¹⁰²

Oaktat att EU tidigare inte hade någon harmoniserad reglering för skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter var medlemsstaterna likväl förpliktade att skydda dessa i viss utsträckning i och med EU:s ställning som medlem i WTO och TRIPS-avtalet.¹⁰³ Definitionen i artikel 22 i TRIPS-avtalet innefattar en allmän skyldighet för WTO-medlemmarna att ge skydd mot vilseledande användning av en geografisk beteckning och mot användning som utgör illojal konkurrens. Illojal konkurrens kan definieras som alla former av konkurrens som strider mot god affärssed och industriella och kommersiella frågor. Dessa bestämmelser gäller för alla typer av produkter, det vill säga även för icke-jordbruksprodukter.¹⁰⁴

I alla EU-medlemsstater omfattades således hantverks- och industriprodukter av bestämmelser om illojal konkurrens eller vilseledande av konsumenterna som bygger på det grundläggande skydd som föreskrivs i TRIPS-avtalet. Hur detta skydd konstruerades överläts emellertid till medlemsländerna själva att avgöra. Följaktligen åtnjöt geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter olika nivåer av skydd inom EU, beroende av produktionsland.¹⁰⁵

3.2.2.2 *Nationell lagstiftning*

Innan förordning nr 2023/2411 antogs kunde tre kategorier av rättsliga instrument som täcker geografiska beteckningar för produkter utanför jordbruket identifieras i medlemsstaterna. Därutöver kunde en outtalad fjärde kategori urskiljas. Den *första kategorin* bestod av allmän sui generis-lagstiftning. Vissa medlemsstater hade alltså nationella kvalitetsordningar för skydd av

¹⁰¹ C-478/07 *Budějovický Budvar*, EU:C:2009:521, p. 129.

¹⁰² Guillem Carrau (2023) s. 725.

¹⁰³ Dreier, Kur & Luginbuehl (2019) s. 441.

¹⁰⁴ European Commission (2013), "Study on geographical indications protection for non-agricultural products in the internal market", s. 85, besökt 2024-02-12.

¹⁰⁵ Grönbok: Tillvarata Europas traditionella kunnande på bästa sätt: en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska ursprungsbeteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter, COM(2014) 469 final, s. 8.

geografiska beteckningar för icke-jordbruksprodukter. Utformningen av dessa regelverk var varierande då vissa länder, såsom Portugal, hade ett unikt rättsligt system för alla typer av varor medan andra länder, såsom Frankrike, istället antog två skilda regleringar, en för jordbruksprodukter och en för icke-jordbruksprodukter.¹⁰⁶

Antalet unionsländer som hade antagit en sui generis-reglering för att ge skydd åt geografiska beteckningar för icke-jordbruksprodukter på nationell nivå uppgick 2020 till 15. En av få gemensamma nämnare för dessa regelverk var en obegränsad skyddstid. Det fanns betydande variationer i allt från definitioner, tillämpningsområde, skyddsomfattning till registreringsförfarande och registreringskostnader.¹⁰⁷ Skillnader i definitioner kom exempelvis till uttryck genom frågan om generiska namn. Det var vanligt att förbjuda registrering av generiska termer men inte att definiera vad ett generiskt namn bestod av. I praktiken innebar det att det fanns olika standarder i medlemsländerna där en beteckning kunde anses skyddsbar i ett land samtidigt som den i ett annat land bedömdes vara generisk och därav inte skyddsbar. Regleringen av konflikten mellan varumärken och geografiska beteckningar utgjorde ytterligare ett område där skillnader var framträdande bland de olika nationella lagarna. Vissa medlemsstater antog bestämmelser som stadgade att samexistens mellan tidigare varumärken och geografiska beteckningar under vissa förutsättningar var tillåtet medan andra länder inte reglerade det potentiella konfliktförhållandet överhuvudtaget.¹⁰⁸

Den *andra kategorien* som kunde identifieras på nationell nivå i medlemsländerna var skydd genom sektoriella lagar, vilka skyddade en enda produktionssektor. Italien hade exempelvis en nationell lag om traditionell och konstnärlig keramik. Den *tredje kategorin* som kunde urskiljas var lagar som omfattade enskilda produkter. Bland annat hade Tyskland ett dekret tillämpligt på knivar från Solingen. Förekomsten av, och innehållet, i lagar som rörde en specifik sektor eller produkter skiljde sig åt i flera avseenden. De nationella åtgärderna hade bland annat olika utgångslägen i fråga om rättslig status, skyddsomfång och definitioner.¹⁰⁹

Vidare kunde indirekt en *fjärde kategori* för skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter utrönas. Denna var skyddet i de länder som ”endast” skyddade geografiska beteckningar genom lagstiftning om otillbörlig konkurrens eller varumärkeslagstiftning. När det inte fanns några sui generis, sektoriella eller produktspecifika lagar utgjorde de det

¹⁰⁶ Moretti (2020) s. 346-348.

¹⁰⁷ Ibid. s. 346.

¹⁰⁸ Ibid. s. 347.

¹⁰⁹ Ibid. s. 348.

återstående skyddsmedlet.¹¹⁰ Ett flertal EU-länder skyddade geografiska hantverks- och industriprodukter genom nationell varumärkeslagstiftning. Som exempel kan smycken från Villaviciosa i Spanien, tvål från Marseille i Frankrike och marmor från grottan Lepenitsa i Bulgarien nämnas.¹¹¹

3.2.2.3 *Sammanfattning*

Sammanfattningsvis fanns det betydande skillnader inom EU när det gällde reglering, registreringsförfaranden, kostnader, tillämpningsområden och verkställighetsmetoder för skyddet av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. Dessa skillnader resulterade i en fragmenterad reglering där ett enhetligt skydd inte var möjligt att åstadkomma utan att söka separat skydd i var och en av medlemsstaterna. Detta var ett av de tyngst vägande skälen till antagandet av den nya förordningen. Fragmenteringen bedömdes skapa ett behov av att harmonisera skyddet och eliminera skillnaderna mellan medlemsstaternas system.¹¹²

¹¹⁰ European Parliamentary Research Service (2019), “Geographical indications for non-agricultural products”, s. 8, besökt 2024-02-08.

¹¹¹ European Commission (2013), “Study on geographical indications protection for non-agricultural products in the internal market”, s. 41-43, besökt 2024-02-12.

¹¹² Förordning nr 2023/2411, skäl 6.

4 Förordning nr 2023/2411 och rättsläget därefter

4.1 Framväxt

Att harmonisera skyddet av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter har varit aktuellt inom EU under många år. Producenters möjlighet till att skydda en geografisk beteckning för en icke-jordbruksprodukt inom *hela* unionen krävde tidigare att skydd söktes separat i varje medlemsstat för sig, något som inte föreföll överensstämmande med målen för den inre marknaden. Mot bakgrund av detta tog kommissionen upp frågan 2011 i sitt meddelande ”En inre marknad för immateriella rättigheter” och föreslog en analys av den befintliga rättsliga ramen för skyddet av geografiska beteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter i medlemsstaterna.¹¹³

2013 följdes kommissionens meddelande upp av en studie om geografiska beteckningar för andra produkter än jordbruksprodukter på den inre marknaden.¹¹⁴ I studien konstaterades att de befintliga rättsliga instrumenten som fanns tillgängliga för producenter på nationell nivå och EU-nivå var otillräckliga. Utredarna argumenterade för att införa ett heltäckande skydd av geografiska beteckningar på EU-nivå.¹¹⁵ Kommissionen beslöt därefter att fortsätta sitt analysarbete genom grönboken ”Tillvarata Europas kunnande på bästa sätt: en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska ursprungsbeteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter”.¹¹⁶ Grönbokens syfte var att samråda med alla berörda parter kring huruvida det fanns ett behov i EU av att förlänga skyddet och i sådant fall vilken metod för det som borde tillämpas.¹¹⁷

I grönboken framhöll kommissionen fördelar med ett harmoniserat EU-system för geografiska beteckningar för producenter av icke-jordbruksprodukter.¹¹⁸ Mot bakgrund av kommissionens analysarbete antog Europaparlamentet 2015 en resolution med förslag om ett EU-skyddssystem på grundval av geografiska beteckningar för icke-jordbruksprodukter. Europaparlamentet uppmanade kommissionen att snarast presentera ett lagstiftningsförslag med syfte att inrätta en *sui generis*-reglering av geografiska beteckningar för icke-

¹¹³ Kommissionens meddelande: En inre marknad för immateriella rättigheter, KOM(2011) 287 slutlig, s. 18–19.

¹¹⁴ European Commission (2013), “Study on geographical indications protection for non-agricultural products in the internal market”, besökt 2024-02-12.

¹¹⁵ *Ibid.* s. 289.

¹¹⁶ Grönbok: Tillvarata Europas traditionella kunnande på bästa sätt: en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska ursprungsbeteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter, COM(2014) 469 final.

¹¹⁷ *Ibid.* s. 5.

¹¹⁸ *Ibid.* s. 9–11.

jordbruksprodukter.¹¹⁹ Det skulle dock dröja till 2020 innan nästa steg i processen mot en utvidgning av skyddssystemet togs. Den 10 november 2020 fastställde rådet i sina slutsatser om politik för immateriella rättigheter att de var redo att överväga att införa ett system för sui generis-skydd av geografiska beteckningar för andra produkter än jordbruksprodukter.¹²⁰

Kommissionen tillkännagav den 25 november 2020 i ett meddelande om en handlingsplan för immateriella rättigheter att den skulle överväga att lägga fram ett förslag om ett EU-skydd för geografiska beteckningar för andra produkter än jordbruksprodukter.¹²¹ Kommissionen publicerade en inledande konsekvensanalys i november 2020.¹²² Europaparlamentet framhöll sitt stöd för kommissionens initiativ och betonade att erkännandet av geografiska beteckningar för andra produkter än jordbruksprodukter är relevant för prioriteringarna i de unionsprogram som för tillfället håller på att utvecklas.¹²³

Den 13 april 2022 lade kommissionen fram ett förslag till en förordning om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter.¹²⁴ Efter att kommissionen presenterade förslaget följde ett ordinarie lagstiftningsförfarande. Den 18 oktober 2023 antog slutligen Europaparlamentet och rådet förordning nr 2023/2411 om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. Förordningen offentliggjordes i *Europeiska unionens officiella tidning* (EUT) den 27 oktober 2023 och trädde således i kraft den 16 november 2023 i enlighet med vad som följer av artikel 73 i förordningen. I enlighet med artikel 73 ska förordningen emellertid tillämpas först från och med den 1 december 2025.¹²⁵

4.2 Rättslig grund

Förordning nr 2023/2411 grundar sig på artikel 118.1 FEUF om immateriella rättigheter och artikel 207.2 FEUF om den gemensamma handelspolitiken.

¹¹⁹ Europaparlamentets resolution av den 6 oktober 2015 om en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska beteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter, EUT 2017 C 349/2, p. 1–3.

¹²⁰ Rådets slutsatser om politik för immateriella rättigheter och översyn av systemet för industriella formgivning i unionen, EUT 2020 C 379/1/01, p. 10.

¹²¹ Kommissionens meddelande: Att utnyttja EU:s innovationspotential, COM(2020) 760 final, s. 6–7.

¹²² Kommissionens inledande konsekvensbedömning: EU-skydd av geografiska beteckningar för andra produkter än jordbruksprodukter, ref. Ares 7158775, 27.11.2020.

¹²³ Europaparlamentets resolution av den 11 november 2021 om en handlingsplan för immateriella rättigheter till stöd för EU:s återhämtning och resiliens, EUT 2022 C 205/26, p. 22.

¹²⁴ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/1753 och rådets beslut (EU) 2019/1754, COM(2022) 174 final.

¹²⁵ Artikel 19.1, 19.2, 35.1, 67, 68 och 69 i förordning nr 2023/2411 ska dock tillämpas från och med den 16 november 2023.

Det framgår av förordningens inledande beaktandesats. Av artikel 79 i förordning nr 2023/2411 framgår att förordningen har antagits i enlighet med såväl subsidiaritetsprincipen som proportionalitetsprincipen. Principerna framgår av artikel 5 FEU samt protokoll nr 2 om tillämpning av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna. Subsidiaritetsprincipen, även kallad närhetsprincipen, fastställer villkoren för när det är att föredra att EU agerar istället för medlemsstaterna på områden där unionen inte har exklusiv befogenhet. Subsidiaritetsprincipen används därmed för att reglera hur unionens icke-exklusiva befogenheter ska utövas. Principen ger unionen kompetens att utöva sina befogenheter endast när medlemsstaterna inte är i stånd att uppnå målen för en planerad åtgärd i tillräcklig utsträckning och åtgärder på EU-nivå kan tillföra ett mervärde.¹²⁶

Skyddet för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter var innan förordning nr 2023/2411 en delad befogenhet mellan EU och medlemsstaterna. Målet med förordningen är att skapa ett unionssystem för skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter med en väl fungerande inre marknad. Kommissionen har bedömt att detta mål inte kan uppnås av medlemsstaterna själva då det finns olika regler på nationell nivå som det saknas ömsesidigt erkännande för. Kommissionen konstaterade i förslaget till förordning nr 2023/2411 att om dessa frågor tas upp på nationell nivå resulterar det i osäkerhet för de producenter som söker skydd samtidigt som det minskar öppenheten på konsumentmarknaden. Det kan också påverka handeln inom unionen och öppna upp för ojämlig konkurrens när det gäller att marknadsföra hantverks- och industriprodukter med skyddad geografisk beteckning. Eftersom målet inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna utan uppnås bättre på unionsnivå, på grund av förordningens omfattning och verkningar, kan unionen således vidta åtgärder med stöd av subsidiaritetsprincipen.¹²⁷

Vidare konstaterar kommissionen att förordningen i enlighet med proportionalitetsprincipen inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppfylla förordnings syfte. Förordningen har utformats för att innebära minsta möjliga administrativa börda och minsta möjliga efterlevnadskostnader för producenter och myndigheter, men likväl säkerställa att likabehandling i unionen efterlevs.¹²⁸

¹²⁶ Melin & Nergelius (2012) s. 53–54.

¹²⁷ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/1753 och rådets beslut (EU) 2019/1754, COM(2022) 174 final, s. 4.

¹²⁸ Ibid. s. 4.

I förarbetena till förordningen diskuterade kommissionen olika potentiella instrument för att skydda geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. Instrumentet som valdes är som bekant en fristående förordning om inrättande av ett särskilt system med en EU-rättighet som skyddar geografiska beteckningar för nyss nämnda produkter. Utöver detta rättsliga instrument diskuterades framförallt två andra alternativa regleringsformer. Dessa var att utöka de befintliga skyddssystemen för jordbruksprodukter så att de även skulle inbegripa hantverks- och industriprodukter eller att reformera varumärkessystemet. Enligt kommissionen var dock dessa alternativ inte lämpliga, utav olika anledningar. Det framhölls bland annat att skydd av geografiska beteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel berörs av vissa särskilda EU-regleringar som behandlar hygien och säkerhet, vilket inte nödvändigtvis är relevant för andra typer av produkter såsom hantverks- och industriprodukter. Att inkludera hantverks- och industriprodukter i de redan befintliga skyddssystemen skulle enligt kommissionen kunna leda till att produkterna hamnar i skymundan. Det ansågs därför svårt att skapa ett flexibelt system för geografiska beteckningar som är anpassat även till dessa.¹²⁹ Ett skydd genom en reform av varumärkesreglerna ansåg kommissionen som riskfyllt. Skyddade varumärken kan bli generiska och skyddet kan därmed upphöra. Om detsamma skulle gälla för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter finns det en risk att skyddet inte uppfyller de internationella kraven enligt Genèveakten.¹³⁰

Valet föll som nämnt på alternativet med en separat EU-förordning. Systemet bygger på samma principer som ordningen för geografiska beteckningar för jordbruksprodukter men har anpassats för att möta de särskilda egenskaper som ett skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter kräver. Under lagstiftningsförfarandet diskuterade kommissionen hur rekvisitet *geografiskt samband* skulle definieras. Valet stod mellan skyddsbe-teckningarna *skyddade ursprungsbeteckningar*, SUB, och *skyddade geogra-fiska beteckningar*, SGB, som redan används inom EU:s skyddssystem för jordbruksprodukter, livsmedel och vin. De två definitionerna är, som förkla-rats i avsnitt 2.2, i mångt och mycket jämförliga men rekvisiten för att kunna klassificera något som en SUB är striktare än för en SGB.¹³¹ Av artikel 6 i förordning nr 2023/2411 går det att utläsa att rekvisiten som måste vara upp-fyllda för att namnet på en hantverks- och industriprodukt ska skyddas som en geografisk beteckning är motsvarande med en SGB.

¹²⁹ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/1753 och rådets beslut (EU) 2019/1754, COM(2022) 174 final, s. 5.

¹³⁰ Ibid. s. 5.

¹³¹ Ibid. s. 8.

4.3 Syftet med förordning nr 2023/2411

Antagandet av förordning nr 2023/2411 motiveras av EU:s lagstiftande organ utifrån många olika aspekter. En gemensam nämnare är att ett enhetligt erkännande och skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter anses gynna EU och dess medlemsstater. Till att börja med kan EU:s anslutning till Genèveakten lyftas fram. EU anslöt sig till fördraget 2019. Det är däremot inte förrän EU inrättat ett direkt tillämpligt skydd för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter på unionsnivå som producenterna fullt ut kan utnyttja det internationella regelverket. Förordningen är därmed avgörande för att de internationella skyldigheter som följer av EU:s anslutning till Genèveakten ska kunna fullgöras och samtidigt optimera de möjligheter som regelverket medför för unionen.¹³²

Inrättandet av ett harmoniserat skyddssystem på unionsnivå bedöms också vara viktigt ur en rättssäkerhetssynpunkt. Att fortskrida med olika, komplexa och fragmenterade, skyddssystem i medlemsstaterna riskerar att leda till ökade kostnader och rättslig osäkerhet för producenterna, som i sin tur kan få en avskräckande effekt för investeringar i traditionella hantverk. Förordning nr 2023/2411 skapar därmed den rättssäkerhet som berörda parter efterlyser. Intrång i immateriella rättigheter som avser hantverks- och industriprodukter förhindras och unionen kan skydda sina intressen på ett mer rättssäkert sätt, även på internationell nivå.¹³³

Vidare understryks att införandet av skyddssystemet för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter avser att underlätta för producenter i många hänseenden. Skyddet som numera erbjuds kan ge incitament för produktion av högkvalitetsprodukter.¹³⁴ Det förväntas också ha en positiv ekonomisk inverkan för små och medelstora företag. Systemet kan stärka deras konkurrenskraft genom att företagen ges möjlighet att i sin marknadsföring och försäljning av sina produkter markera dessa med en skyddad geografisk beteckning som kan förstås som en kvalitetsstämpel. I takt med att dessa företag förväntas bli mer konkurrenskraftiga kan också nya marknader och affärsmöjligheter bli tillgängliga, något som kan bidra till tillväxt och hållbarhet för dessa företag.¹³⁵

Förordningen förutses dessutom ge en ökad lönsamhet och attraktionskraft för de traditionella hantverksyrkena vilket skapar incitament för yrkesutövare

¹³² Förordning nr 2023/2411, skäl. 4; Kommissionens inledande konsekvensbedömning: EU-skydd av geografiska beteckningar för andra produkter än jordbruksprodukter, ref. Ares 7158775, 27.11.2020., s. 3–4.

¹³³ Förordning nr 2023/2411, skäl 6.

¹³⁴ Ibid. skäl 8.

¹³⁵ Ibid. skäl 5.

att fortsätta producera produkter och bevara dess unika karaktär.¹³⁶ Att etablera ett enhetligt immateriellt skydd för geografiska beteckningar blir en uppmuntran till produktion av högkvalitetsprodukter då dessa belönas med ett särskilt skydd. Ett sådant skydd kan bidra till att skapa värdefulla och hållbara arbetstillfällen, i exempelvis landsbygdsområden. Det är betydelsefullt för att motverka avfolkning och stärka ekonomi på dessa platser. Därigenom skapas ett värde inom det geografiska området då tillverkningen och mervärdeskapandet förblir lokalt förankrat, vilket gynnar producenter och samhället i stort genom att främja lokal ekonomisk tillväxt och utveckling.¹³⁷

Fördelar ur ett konsumentperspektiv utgör också skäl för införandet av förordning nr 2023/2411. Skyddssystemet för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter som förordningen medför kommer enligt EU öka medvetenheten bland konsumenterna om äktheten hos produkterna, vilket möjliggör att fatta mer informerade val.¹³⁸ Det är av betydelse för att konsumenterna ska kunna vara säkra på att de köper produkter av hög kvalitet med ett genuint ursprung. Det enhetliga skydd som förordningen föreskriver avser att bekämpa förfalskning och säkerställa att konsumenter har bred tillgång till dessa kvalitetsprodukter vilket ska främja en rättvis konkurrens.¹³⁹

Slutligen poängteras av lagstiftarna vilken betydelse skyddet av geografiska beteckningar har för skydd och utveckling av kulturarvet och bevarandet av lokalt kunnande och traditioner.¹⁴⁰ Många produkter som är starkt förknippade med specifika geografiska områden bygger på det lokala kunnandet och de traditionella produktionsmetoderna som har utvecklats över tid på platsen. Genom att skydda geografiska beteckningar som immateriella rättigheter säkerställs att traditioner och kulturella arv bevaras men också utvecklas. Genom att säkerställa att produktions- och försäljningstraditionerna kopplade till geografiska områden upprätthålls och stärks över tid gynnas ekonomisk tillväxt såväl som bevarandet av historiskt och kulturellt värdefulla traditioner.¹⁴¹

4.4 Förordningens innehåll

4.4.1 Inledning

Förordning nr 2023/2411 består av totalt 73 artiklar som är fördelade på åtta avdelningar. Genom dessa bestämmelser inrättas ett enhetligt system för

¹³⁶ Förordning nr 2023/2411, skäl 7.

¹³⁷ Ibid. skäl 8.

¹³⁸ Ibid. skäl 5.

¹³⁹ Ibid. skäl 8.

¹⁴⁰ Ibid. skäl 9.

¹⁴¹ Ibid. skäl 7.

geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter.¹⁴² Förordningen innehåller följande avdelningar:

- I. Allmänna bestämmelser
- II. Registrering av geografiska beteckningar
- III. Skydd av geografiska beteckningar
- IV. Kontroller och säkerställande av skydd
- V. Ändringar av andra rättsakter
- VI. Avgifter
- VII. Kompletterande bestämmelser
- VIII. Övergångsbestämmelser och slutbestämmelser

4.4.2 Avdelning I

I förordningens första avdelning återfinns förordningens syfte och tillämpningsområde. I artikel 2 fastslås att förordningen innebär att ett unionssystem för skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter inrättas. Häri stadgas också att detta mål ska uppnås särskilt genom bestämmelser om bland annat nödvändiga uppgifter, rättigheter och ansvar för producenter som ska förvalta geografiska beteckningar. Även tillförlitlig information och en garanti för konsumenten om äktheten hos produkter med en geografisk beteckning samt lokal ekonomisk utveckling som bidrar till skyddet av know-how och det gemensamma kulturarvet räknas upp i artikel 2 som bestämmelser som ska bidra till målet med förordningen. Av artikel 3 framgår att förordningen uteslutande ska tillämpas på hantverks- och industriprodukter. Jordbruksprodukter, livsmedel, viner och spritdrycker omfattas alltså inte av förordningen.

Vidare framgår det av artikel 4 vilka definitioner som gäller vid tillämpning av förordningen. Bland annat definieras *hantverks- och industriprodukter* som ”produkter som produceras antingen helt för hand eller med hjälp av manuell eller digitala verktyg eller mekaniska verktyg, förutsatt att det manuella arbetet är en viktig aspekt av den färdiga produkten, eller produkter som produceras på ett standardiserat sätt, inbegripet serieproduktion och med hjälp av maskiner” i artikel 4.1.

Ytterligare en central bestämmelse är artikel 6. I artikeln regleras kraven på geografiska beteckningar, det vill säga vilka rekvisit som måste vara uppfyllda för att namnet på en hantverks- och industriprodukt ska vara berättigad till skydd. För att ha rätt till skydd krävs att produkten har sitt ursprung i en viss ort, region eller ett visst land. Vidare ska produktens särskilda kvalitet, anseende eller andra egenskaper i allt väsentligt kunna tillskrivas det

¹⁴² Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/1753 och rådets beslut (EU) 2019/1754, COM(2022) 174 final, s. 13.

geografiska ursprunget. Slutligen ska minst ett av produktionsleden för produkten äga rum i det avgränsade området.

Namnet på en hantverks- eller industriprodukt som faller in under definitionen i artikel 4 är därmed berättigat till skydd i form av en geografisk beteckning om produkten uppfyller de tre kumulativa kraven i artikel 6. För att produkten ska anses uppfylla dessa krav måste det kunna påvisas att det geografiska ursprunget utgör en väsentlig faktor för dess särskilda kvalitet, anseende eller andra egenskaper. Dessa krav överensstämmer med de krav för geografiska beteckningar som föreskrivs i Genèveakten.¹⁴³ Det eller de produktionsled som fastställs i produktspecifikationen är de som bidrar till produktens kvalitet, anseende eller andra egenskaper. Mänskliga faktorer eller naturliga faktorer, eller en kombination av dessa, avgör om ett produktionsled är relevant för att det ska ingå i produktspecifikationen. Produkter som inte huvudsakligen produceras inom det geografiska området utan som endast transporteras dit för paketering ska inte skyddas enligt förordningen. Det samma gäller för ett produktionsled som kan utföras någon annanstans utan att det i någon avsevärd mån påverkar produktens särskilda kvalitet, anseende eller andra egenskaper. Risken är annars att produkter av låg kvalitet som saknar unika egenskaper och som nästan uteslutande produceras utanför det aktuella geografiska området skulle kunna saluföras som produkter med en geografisk beteckning.¹⁴⁴

Som redogjorts för i avsnitt 4.2 är kraven formulerade i enlighet med vad som föreskrivs för skydds-beteckningen SGB. Kraven på en geografisk beteckning enligt förordning nr 2023/2411 är följaktligen i princip desamma som kraven på en geografisk beteckning enligt förordning nr 1151/2012, men med vissa mindre språkliga ändringar.¹⁴⁵

4.4.3 Avdelning II

I denna del av förordningen stadgas regler om registrering av geografiska beteckningar. Av artikel 8 framgår vem som kan klassificeras som sökande. Huvudregeln är att en ansökan om registrering av geografiska beteckningar ska lämnas in av en producentgrupp. Från denna huvudregel finns undantag föreskrivet i artikelns andra punkt för när en enskild producent kan anses vara en sökande. Undantaget är tillämpligt om personen är den enda producent som är beredd att lämna in en ansökan. Därutöver ska det berörda geografiska området enligt artikel 8.2 b avse en viss del av ett territorium, oberoende av fastighetsgränser, och ha egenskaper som skiljer sig väsentligt från angränsande

¹⁴³ Förordning nr 2023/2411, skäl 16.

¹⁴⁴ Ibid. skäl 17.

¹⁴⁵ Jfr förordning nr 2023/2411, artikel 6 med förordning nr 1151/2012, artikel 5.2.

geografiska områdets, alternativt ska produkten ha andra egenskaper än produkter som produceras i angränsande geografiska områden.

I artikel 9 stadgas att vid ansökan om registrering av geografiska beteckningar måste en produktspecifikation utformas. Produkten, vars namn det söks skydd för, ska överensstämma med produktspecifikationen. I produktspecifikationen ska det framgå att samtliga krav i artikel 6.1 är uppfyllda. Den ska också vara objektiv och icke-diskriminerande samt ange de produktionsled som äger rum i det avgränsade geografiska området. Därutöver uppställs i artikel 9 en rad andra krav på vad produktspecifikationen ska innehålla. Det ska till exempel anges vad det är för typ av produkt, en närmare beskrivning av det avgränsade geografiska området och uppgifter som fastställer sambandet mellan det geografiska området och en viss kvalitet, ett visst anseende eller annan egenskap hos produkten.

Registreringsförfarandet består av två faser, en på nationell nivå och en på unionsnivå. Varje medlemsstat ska utse en behörig myndighet för den nationella fasen av förfarandet för registrering i enlighet med artikel 12. Den valda behöriga myndigheten ansvarar bland annat för inlämnande av ansökan, granskning av ansökan och genomförande av nationellt invändningsförfarande vilket framgår av artikel 12 till 15. Det finns emellertid undantag från den nationella fasen som föreskrivs i artikel 19. Undantaget innebär att kommissionen har befogenhet att bevilja en medlemsstat ett undantag från skyldigheten att utse en behörig myndighet. Vid beviljat undantag ska ovan nämnda uppgifter direkt tillskjutas Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet (EUIPO), vilket stadgas i artikel 20. Ett sådant förfarande benämns som en direkt ansökan samt direktregistrering i artikel 20.

Den andra fasen av registreringsförfarandet omfattar unionsfasen för en ansökan som lämnats in av den behöriga myndigheten i en medlemsstat sedan ett positivt beslut fattats om ansökan på nationell nivå vilket stadgas i artikel 21 a. Unionsfasen innefattar också registreringsförfarandet för en direkt ansökan enligt artikel 21 b och för en ansökan om registrering av en geografisk beteckning från ett tredjeland enligt artikel 21 c.¹⁴⁶

I artikel 22 regleras inlämnandet av ansökningarna till EUIPO och av artikel 23 framgår att ansökningarna ska granskas av EUIPO, inom avdelningen för geografiska beteckningar. Därefter ska ansökan offentliggöras för eventuella invändningar. Invändningsförfarandet på unionsnivå regleras av artikel 25 och sträcker sig över tre månader från dagen för offentliggörandet. Vem som kan invända framgår av artikel 25.2. Det kan vara den behöriga myndigheten i en medlemsstat eller i ett tredjeland, eller en fysisk eller juridisk person med

¹⁴⁶ Förordning nr 2023/2411, skäl 19.

ett legitimt intresse som är etablerad eller bosatt i en annan medlemsstat eller i ett tredjeland. För att det ska finnas möjlighet att ta upp invändningar till prövning måste det föreligga skäl för invändningen i enlighet med artikel 26. En invändning kan till exempel grunda sig på att den föreslagna geografiska beteckningen inte uppfyller de stadgade kraven för skydd. Det åligger EUIPO enligt artikel 25.3 att kontrollera om invändningen kan tas upp till prövning. Slutligen ska EUIPO i enlighet med artikel 29 fatta beslut om ansökan. Om ingen invändning som kan tas upp till prövning har tagits emot och EUIPO, på grundval av den information den har tillgång till från granskningen som genomförts i enlighet med artikel 23, anser att kraven i förordningen är uppfyllda ska EUIPO enligt artikel 29.2 registrera den geografiska beteckningen.

4.4.4 Avdelning III

I den tredje avdelningen av förordningen fastställs skyddsnivån för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. I artikel 40.1 föreskrivs att geografiska beteckningar ska skyddas mot följande:

- a) ”Varje direkt eller indirekt kommersiellt bruk av en geografisk beteckning med avseende på produkter som inte omfattas av registreringen om produkterna är jämförbara med de produkter som omfattas av registreringen eller om användningen av namnet innebär att den skyddade geografiska beteckningens anseende exploateras, försvagas, urvattnas eller skadas.
- b) Varje missbruk av, imitation av eller anspelning på det namn som skyddas som en geografisk beteckning, även när produkternas eller tjänsternas verkliga ursprung anges eller den skyddade geografiska beteckningen har översatts eller åtföljs av uttryck som ”stil”, ”typ”, ”metod”, ”sådan som produceras i”, ”imitation”, ”smak”, ”doft”, ”liknande” eller liknande.
- c) Alla andra osanna eller vilseledande uppgifter om härkomst, ursprung, beskaffenhet eller väsentliga egenskaper hos produkten som anges på den inre eller yttre förpackningen, i reklammaterial, i handlingar eller i information på onlinegränssnitt gällande produkten, liksom paketering av produkten i en behållare som kan inge en oriktig föreställning om produktens ursprung.
- d) Alla andra förfaranden som kan vilseleda konsumenten om produktens verkliga ursprung.”

Registrerade produktnamn skyddas härmed i många situationer mot direkt och indirekt kommersiell användning, missbruk, imitationer och anspelningar, samt mot alla former av handlingar som kan vilseleda konsumenter om produktens ursprung. När det ska fastställas om produkter är jämförbara med en produkt som skyddas av en geografisk beteckning, ska hänsyn tas till alla relevanta faktorer. Det är exempelvis relevant huruvida produkterna har gemensamma objektiva egenskaper såsom produktionsmetod, fysiskt

utseende och användning av samma råmaterial, huruvida produkterna ofta distribueras via samma kanaler och huruvida de omfattas av liknande saluföringsregler.¹⁴⁷

Skyddsomfånget för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter sträcker sig även till att gälla för domännamn på internet, vilket framgår av artikel 40.3. Vidare föreskrivs i artikel 40.4 att skyddet också ska vara tillämpligt på varor som förs in i unionens tullområde utan att övergå till fri omsättning i det området, och varor som säljs genom distansförsäljning. Sådana bestämmelser är intagna i förordningen för att bekämpa förfalskning mer effektivt men även för att säkerställa att vederbörlig hänsyn tas till TRIPS-avtalet.¹⁴⁸ Vidare stadgas vad som gäller angående generiska namn. Enligt artikel 40.6 ska en geografisk beteckning som skyddas enligt denna förordning inte bli en generisk term i unionen. Bestämmelsen innebär att en geografisk beteckning som blir registrerad får ett, i princip, permanent skydd. Däremot framgår det av artikel 42 att en redan generisk term inte får registreras som geografisk beteckning.¹⁴⁹

Därutöver regleras förhållandet mellan geografiska beteckningar och varumärken. Det finns flera aspekter att ta hänsyn till när det gäller överlappande geografiska beteckningar och varumärken, särskilt i förhållande till den grundläggande rätten till egendom enligt artikel 17 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.¹⁵⁰ Mot bakgrund av dessa överväganden gäller enligt artikel 44.1 att en ansökan om registrering av ett varumärke vars användning skulle strida mot artikel 40 ska avslås om den lämnas in efter den dag då ansökan om registrering av den geografiska beteckningen lämnades in till EUIPO. Hänsyn ska dock tas till eventuell prioritet som åberopas i en varumärkesansökan. Därefter stadgas i artikel 44.2 att en ansökan om registrering av en geografisk beteckning ska avslås om det namn som föreslås som geografisk beteckning mot bakgrund av ett varumärke som är välkänt eller har ett visst anseende skulle kunna vilseleda konsumenten om produktens rätta identitet.

I avdelning III regleras producentgruppernas uppgifter. Dessa ska enligt artikel 45.1 agera på ett transparent, öppet och icke-diskriminerade sätt och möjliggöra för alla producenter av produkten med en geografisk beteckning att när som helst bli medlemmar i producentgruppen. De ansvarar också i enlighet med artikel 45.2 för att säkerställa att producenterna kontinuerligt uppfyller kraven i motsvarande produktspecifikation när de använder den skyddade geografiska beteckningen och unionssymbolen på marknaden. Av

¹⁴⁷ Förordning nr 2023/2411, skäl 37.

¹⁴⁸ Ibid. skäl 38.

¹⁴⁹ Ibid. skäl 40.

¹⁵⁰ Ibid. skäl 42.

artikel 47 framgår att en registrerad geografisk beteckning får användas av varje producent av en produkt som överensstämmer med produktspecifikationen.

Slutligen regleras vilken unionssymbol, beteckning och förkortning som gäller för hantverks- och industriprodukter i artikel 48. Beteckningen som ska användas för dessa produkter är som tidigare nämnt *skyddad geografisk beteckning* och av artikel 48.3 framgår att förkortningen ”SGB” får användas i märkningen av hantverks- och industriprodukter med en geografisk beteckning. Det finns en därtill tillhörande unionssymbol som enligt artikel 48.2 får användas i märkning och reklam- eller kommunikationsmaterial. Det finns således inget krav på att unionssymbolen måste användas för hantverks- och industriprodukter med en geografisk beteckning, vilket till exempel är fallet för jordbruksprodukter och livsmedel som skyddas enligt förordning nr 1151/2012.¹⁵¹

4.4.5 Avdelning IV-VIII

I resterande avdelningar av förordningen stadgas vad som gäller i fråga om kontroller och säkerställande av skydd (avdelning IV), ändringar av andra rättsakter (avdelning V), avgifter (avdelning VI), kompletterande bestämmelser (avdelning VII) samt övergångsbestämmelser och slutbestämmelser (avdelning VIII).

För att skyddssystemet med geografiska beteckningar ska uppnå sin avsedda effekt är det av vikt att konsumenterna har förtroende för systemet. I arbetet med att upprätthålla detta förtroende är kontroll- och tillsynsåtgärder avgörande.¹⁵² Därför föreskrivs det till exempel att producenter ska lämna en egenförsäkran och att en behörig nationell myndighet ska utöva kontroll och övervakning gällande en sådan egenförsäkran i artikel 51. Dessutom ska medlemsstaterna utse behöriga myndigheter för att övervaka marknaden för att upptäcka eventuella missbruk av geografiska beteckningar i enlighet med artikel 50.1 samt artikel 54.

Övervakningsmekanismerna spelar vidare roll för producenterna då de förhindrar bedrägliga och vilseledande metoder och säkerställer att producenter av produkter med en geografisk beteckning blir skäligen belönade för mervärdet i sina produkter. Samtidigt avvärs personer som gör intrång i de rättigheter som är knutna till geografiska beteckningar från att sälja produkter som inte uppfyller de föreskrivna kraven.¹⁵³ I artikel 61 stadgas att medlemsstaterna ska fastställa regler om sanktioner för överträdelse av

¹⁵¹ Se avsnitt 2.2 angående skydds-beteckningarna SUB och SGB.

¹⁵² Förordning nr 2023/2411, skäl 50.

¹⁵³ Ibid. skäl 60.

bestämmelserna i förordningen och vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de tillämpas. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella samt avskräckande.¹⁵⁴

I avledning VIII om övergångsbestämmelser och slutbestämmelser fastställs i artikel 70 att det särskilda nationella skyddet av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter ska upphöra ett år efter den dag då förordningen ska börja tillämpas. Det blir den 2 december 2026 då förordningen ska tillämpas från och med den 1 december 2025 enligt artikel 73. Bestämelsen innebär således, precis som för de övriga skyddssystemen för geografiska beteckningar, att det unionsrättsliga systemet avseende hantverks- och industriprodukter ska vara exklusivt. Efter ovan angivna övergångsperiod löpt ut hindras medlemsstaterna från att tillämpa separata, parallella nationella eller regionala ordningar. Den inom tid exklusiva karaktären av den antagna förordningen förutses skapa rättssäkerhet, minska den administrativa bördan för nationella myndigheter, säkerställa rättvis konkurrens mellan producenter samt öka konsumenters förtroende för produkternas äkthet.¹⁵⁵

Avslutningsvis stadgas i artikel 73 att förordningen träder i kraft den tjugonde dagen efter det att den har offentliggjorts i EUT och att den ska tillämpas från och med den 1 december 2025. Förordningen är till alla delar bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater.

4.4.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis innebär antagandet av förordning nr 2023/2411 att en europeisk immateriell rättighet för hantverks- och industriprodukter etableras inom unionen. Rättigheten ger ett enhetligt skydd inom hela EU och administreras genom ett centraliserat system. Producenter av hantverks- och industriprodukter som uppfyller kraven för geografiska beteckningar enligt artikel 6 kan således, från det att förordningen börjar tillämpas, åtnjuta ett standardiserat skydd som gäller i samtliga medlemsländer. Harmoniseringen av skyddssystemet anses viktig utifrån flera aspekter. EU:s lagstiftande organ framhåller följande. Ett enhetligt erkännande och skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter bedöms minska rättslig osäkerhet för producenter. Producenter och konsumenter anses gynnas genom att produktion av högkvalitetsprodukter främjas och medvetenheten om produkternas autenticitet ökas. Förordningen syftar också till att skydda och utveckla kulturarvet samt bevara lokalt kunnande och traditioner.¹⁵⁶ Utifrån förordningens innehåll är det min bedömning att densamma kan utgöra ett viktigt steg mot att främja kvalitet, äkthet och hållbarhet inom den europeiska

¹⁵⁴ Förordning nr 2023/2411, skäl 65.

¹⁵⁵ Ibid. skäl 76.

¹⁵⁶ Ibid. skäl 5–9.

tillverkningssektorn samtidigt som den stöder bevarandet av kulturellt och traditionellt arv.

5 Kritik mot förordning nr 2023/2411

5.1 Inledning

I förarbetena till förordning nr 2023/2411 fokuserar de lagstiftande organen inom EU främst på fördelarna med förordningen. Förordningen är emellertid inte endast förknippat med positiva effekter, även om dessa ägnats betydligt mer uppmärksamhet än de negativa.¹⁵⁷ Det finns därför anledning att analysera och problematisera förordning nr 2023/2411. Avsikten med kapitlet är således att utröna utifrån vilka grunder det finns anledning att kritisera förordningen samt det skyddssystem som förordningen etablerar.

5.2 Konkurrens effekt

5.2.1 Rättsläget

Det nya skyddsinstrument som tillerkänns producenter som uppfyller kvalifikationerna enligt förordning nr 2023/2411 kommer med största sannolikhet medföra stora fördelar för dessa. Samtidigt finns det aktörer som inte gynnas av en reglering som utökar skyddet. En given följd när förordningen börjar tillämpas kommer vara att geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter kommer att registreras. Därigenom uppstår det en risk att producenter som har sin produktion precis utanför ett avgränsat geografiskt område missgynnas. En möjlig orsak till att vissa producenter inte får använda beteckningen kan vara att de inte har den ekonomi som krävs för att upprätthålla en viss produktionsmetod som förutsätts för registrering. Att det utstakas gränser för vilka som får använda geografiska namn, även vid beskrivande ändamål, leder också till högre krav på producenter att kontrollera att deras produktnamn inte används i strid med en skyddad geografisk beteckning.¹⁵⁸

5.2.2 Diskussion

Ur konkurrenshänsyn kan nämnda konsekvenser anses negativa för marknaden. Vilken effekt geografiska beteckningar som fenomen kan ha för konkurrensen på marknaden finns det delade meningar om. Å ena sidan är vissa av uppfattningen att skyddet av geografiska beteckningar kan begränsa marknadens effektivitet med hänvisning till att regleringen avseende geografiska beteckningar är omfattande och detaljerad.¹⁵⁹ Å andra sidan belyses geografiska beteckningar ofta som ett exempel på ett verktyg som kan skapa mer värde vilket gynnar såväl konsumenter som producenter.¹⁶⁰ I sammanhanget

¹⁵⁷ Calboli m.fl. (2023) s. 308.

¹⁵⁸ Caenegem & Nakano (2021) s. 19.

¹⁵⁹ Babcock, Clemens & Marette (2008) s. 461.

¹⁶⁰ Blank (2021) s. 37.

bör det lyftas fram att det är av relevans att immaterialrätter och i synnerhet geografiska beteckningar utgör ett undantag från den fria konkurrensen och fria marknaden som råder inom EU. Till följd därav är det angeläget att geografiska beteckningar endast åtnjuter den nivå av skydd som är nödvändigt för att uppnå en balans mellan de positiva och de begränsande effekter som regleringen av geografiska beteckningar kan ha på konkurrensen och marknaden.¹⁶¹

5.3 Skyddets omfattning

5.3.1 Rättsläget

Skyddet för geografiska beteckningar är starkt vilket framgår uttryckligen av lagtexten. I artikel 40 i förordning nr 2023/2411 föreskrivs att *varje* form av användning av en skyddad geografisk beteckning som kan vilseleda den relevanta allmänheten om varors geografiska ursprung är förbjuden. Vidare förbjuds *all* direkt eller indirekt kommersiell användning av en registrerad beteckning för produkter som inte omfattas av registreringen samt *all* användning, *allt* missbruk, imitation eller anspelning på det namn som skyddas som en geografisk beteckning. En skyddad geografiska beteckning för en hantverks- eller industriprodukter är därmed i princip utom räckhåll att använda för alla som inte innehar en registrering.¹⁶²

Därutöver är det troligt att skyddet kommer att utvidgas, mot bakgrund av EU-domstolens tidigare breda tolkning.¹⁶³ EU-domstolens tolkning härvid har avsett kvalitetsordningarna för jordbruksprodukter, livsmedel, vin, aromatiserade viner, spritdrycker och inte förordning nr 2023/2411 avseende hantverks- och industriprodukter då denna inte börjats tillämpas ännu. Likväl är EU-domstolens rättspraxis av stor betydelse. Det breda skyddet motiveras på samma grunder för hantverks- och industriprodukter som för övriga produkter.¹⁶⁴ Systemet för hantverks- och industriprodukter bygger på samma principer som ordningen för geografiska beteckningar för jordbruksprodukter vilket återspeglas i definitionen av geografisk beteckning, skyddets omfattning och skyddssystemets uppbyggnad i allmänhet.¹⁶⁵

¹⁶¹ Kyrylenko & Zafrilla Díaz-Marta (2021) s. 447.

¹⁶² Kur (2023) s. 90.

¹⁶³ Se till exempel C-87/97 *Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola*, EU:C:1999:115; C-614/17 *Queso Manchego*, EU:C:2019:344; C-490/19 *Morbier*, EU:C:2020:1043.

¹⁶⁴ The IPKat, "EUIPO BoA IP Case Law Conference Report #6 – "Crafting the Future: New perspectives for Geographical Indications", besökt 2024-05-03.

¹⁶⁵ Se avsnitt 4.2 i uppsatsen.

I synnerhet har begreppen ”indirekt bruk” och ”anspelning” tolkats brett av EU-domstolen.¹⁶⁶ Ett av de första rättsfallen som bekräftade det breda skyddet för geografiska beteckningar gällde ett mål om skydd för ursprungsbe- teckningen Gorgonzola. I målet konstaterades det att försäljning av en vitmög- elost med namnet Gambozola kunde utgöra en otillåten anspelning på skydd- et av ”Gorgonzola”.¹⁶⁷ Vidare har EU-domstolen erkänt förekomsten av in- trång utan användning av namnet på den geografiska beteckningen.¹⁶⁸ I mål C-614/17 konstaterade EU-domstolen dessutom att en producent av jämför- bara produkter inte får anspela på det geografiska område som en geografisk beteckning avser. Detta gäller även om producenten själv är etablerad i detta område.¹⁶⁹ Därtill uttalade EU-domstolen i mål C-783/19 att skyddet för en geografisk beteckning kan sträcka sig längre än till att bara skydda mot age- randen som avser produkter. Skyddet innefattar också skydd mot ageranden som avser tjänster.¹⁷⁰ Vidare fastslog EU-domstolen att det inte är en förut- sättning att den produkt som omfattas av en geografisk beteckning och den produkt eller tjänst som det omtvistade kännetecknet avser är identiska eller av liknande slag för att ett agerande ska kunna klassificeras som att en otillå- ten ”anspelning” görs på det namn som skyddas.¹⁷¹

Vidare har skyddet utvidgats ytterligare genom mål C-490/19 där EU-dom- stolen bekräftade en utvidgning av skyddet inte bara i fall av begreppsmässig anspelning, utan också genom användning av figurativa tecken eller till och med genom produkternas former. Fallet rörde den askgrå horisontella strimma som är kännetecknande för osten Morbier.¹⁷² I målet slog domstolen fast att det är otillåtet att återge formen på en produkt eller några av dess ka- rakteristiska särdrag om sådan användning vilseleder konsumenterna angå- ende produktens verkliga ursprung, med tanke på det övergripande faktiska sammanhang i vilket produkten saluförs.¹⁷³ Avgörandet innebär följaktligen att skyddet inte begränsas till själva namnet på en geografisk beteckning utan även omfattar utseendet på den produkt som beteckningen hänför sig till.¹⁷⁴

5.3.2 Diskussion

Det kan konstateras att geografiska beteckningar skyddas i många avseenden och i vid omfattning. När skyddet nu utökas till att även inkludera hantverks- och industriprodukter i och med förordning nr 2023/2411 innebär det således

¹⁶⁶ Kur (2023) s. 90.

¹⁶⁷ C-87/97 *Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola*, EU:C:1999:115, p. 27.

¹⁶⁸ C-44/17 *Scotch Whisky Association*, EU:C:2018:415, p. 66–68.

¹⁶⁹ C-614/17 *Queso Manchego*, EU:C:2019:344, p. 43.

¹⁷⁰ C-783/19 *Comité Interprofessionnel du Vin de Champagne*, EU:C:2021:713, p. 51.

¹⁷¹ *Ibid.* p. 66.

¹⁷² C-490/19 *Morbier*, EU:C:2020:1043, p. 10.

¹⁷³ *Ibid.* p. 41.

¹⁷⁴ Calboli m.fl. (2023) s. 308.

en utvidgning av exklusiva rättigheter.¹⁷⁵ En del av kritiken mot förordningen kopplas till systemets konkurrenshämmande och protektionistiska karaktär. Kritiken kan förstås mot bakgrund av geografiska beteckningars komplicerade institutionella inbäddning i de klassiska immateriella rättigheterna. Element från dessa klassiska immateriella rättigheter aggregeras för att skapa ett unikt begrepp inom handelsrätten och immaterialrätten. En följd av det är ett mycket långtgående skydd och skyddets omfattning är sålunda en förklaring till kritiken avseende konkurrensbegränsning och protektionism.¹⁷⁶

Det kan enligt mig ifrågasättas om EU-domstolen inte överbetonar särskiljande produktgenskaper utan att särskilt beakta effekterna på konkurrenterna genom dess konstaterande i målet avseende *Morbier*.¹⁷⁷ EU-domstolen förhåller sig i princip likgiltig till konkurrenters intressen. Att skyddet för en geografisk beteckning är utsträckt till att även kunna skydda utseendets egenskaper i den produkt som omfattas av beteckningen kan ha negativa konsekvenser för konkurrensen. Till exempel blir det problematiskt i fall där skyddet breddas till att omfatta funktioner som tjänar funktionella syften, eller som av andra skäl bör vara fria för andra att använda. För en producent vars produkt inte innehar den geografiska beteckningen är det därför svårt att åter skapa en nyckelproduktsfunktion och ge konsumenterna ett konkurrenskraftigt substitut, utan att samtidigt göra sig skyldig till otillåten vilseledande användning. Här bör det kort förtydligas att producenten i fråga är en tredje part som inte använder den skyddade beteckningen på något sätt. Problematiska konkurrensbegränsningar kan följaktligen uppstå när intrångsanspråk görs gällande mot en annan produkt som uppvisar liknande egenskaper som produkten som den geografiska beteckningen avser.¹⁷⁸

Frågans praktiska relevans ökar ytterligare genom antagandet av förordning nr 2023/2411. Det blir tydligt i förhållande till de produkter, såsom designegenskaper eller motiv i traditionella textilier, som istället för att skyddas genom design- eller upphovsrättslagstiftningen kan skyddas inom ramen för förordning nr 2023/2411. Förordningen blir således ett effektivt substitut som erbjuder potentiellt permanent skydd.¹⁷⁹ Det finns en problematik i att det, till skillnad från i varumärkesrätten, inte finns något sätt att undersöka funktionalitet eller ”behovet av att hålla sig fri” från delar av produktens utseende under den administrativa processen. Detta då ansökningar om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter endast avser beteckningen och inte själva produkten i sig. Konkurrenskänsliga delar av produkten och dess utseende behåller därför sin så kallade ”ubåtsstaus”. Det

¹⁷⁵ Calboli m.fl. (2023) s. 308.

¹⁷⁶ Guillem Carrau (2022) s. 557.

¹⁷⁷ Se till exempel C-490/19 *Morbier*, EU:C:2020:1043, p. 38.

¹⁷⁸ Calboli m.fl. (2023) s. 308.

¹⁷⁹ *Ibid.*

innebär att de framträder först när användningen av liknande produkter förbjuds på grundval av den geografiska beteckningen.¹⁸⁰

Det förefaller som att geografiska beteckningar ges ett oproportionerligt stort, undantagslöst och konkurrenshämmande skydd när skyddet inte endast är inriktat på namn som anger ursprung utan även produkten eller dess utseende. Det möjliggör intrångsanspråk på delar i en produkt som är funktionella i den mening att de ger ett väsentligt bidrag till den berörda produktens kvalitet eller användbarhet. Därmed monopoliseras element som bör vara fria att användas av konkurrenter. Att utesluta konkurrenterna från att i sina produkter ha funktioner som tjänar funktionella syften genom att bedöma det som ett intrång i en skyddad geografisk beteckning kan således hindra en effektiv konkurrens.¹⁸¹

För att bygga vidare på ovanstående kritik är skyddets omfattning särskilt diskutabelt i förhållande till avsaknaden av inskränkningar i skyddet i förordning nr 2023/2411. Icke-vilseledande former av intrång i geografiska beteckningar som anges i artikel 40.1 a och b i förordningen är inte föremål för försvaret av ”skälig anledning”. Det utgör en avvikelse från till exempel varumärkesrätten där en tredje part kan undgå att göra intrång i en innehavares ensamrätt till ett varumärke om den tredje parten har skälig anledning att använda det. Det framgår bland annat av artikel 9.2 c i förordning nr 2017/1001.¹⁸² I praktiken innebär detta att en producent vars produkt som på något sätt anspelar på det namn som skyddas som en geografisk beteckning anses utgöra intrång i rättigheten. Detta gäller även om producenten kan anses ha skälig anledning till användningen och produktens verkliga ursprung anges. Det undantagslösa skyddet vittnar om ett överskydd för geografiska beteckningar. Förordning nr 2023/2411 kan således kritiseras för att inte tillåta tredje mans användning av beteckningar om den sker i enlighet med god affärssed, något som hade varit lämpligt mot bakgrund av skyddets absoluta karaktär i övrigt. Avsaknaden av inskränkningar i skyddet riskerar att leda till snedvridna resultat.¹⁸³

Vidare kan frånvaron av ett undantag för användning av hänvisningar ifrågasättas. Referensanvändning har diskuterats frekvent inom varumärkesrätten och inom ramen för 2015 års varumärkesreform genomfördes en utvidgning av möjligheten för tredje part att använda varumärket som referens. Där konstaterades att användning av hänvisningar ger ett välbehövligt undantag för åtgärder för sund konkurrens som förbättrar såväl konsumentinformation som

¹⁸⁰ Kur (2023) s. 90–91.

¹⁸¹ Ibid. s. 91.

¹⁸² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1001 av den 14 juni 2017 om EU-varumärken (förordning nr 2017/1001).

¹⁸³ Calboli m.fl. (2023) s. 309.

konsumenternas valmöjligheter.¹⁸⁴ Det är därför enligt min mening anmärkningsvärt att sådana bestämmelser saknas i skyddssystemet av geografiska beteckningar. Den återhållsamma inställningen i den nya förordningen har dock sin förklaring, bland annat då vissa hänvisningar, såsom ”stil”, ”typ”, ”sådan som produceras i”, ”imitation” eller motsvarande är förbjudna inte bara enligt EU-rätten utan även enligt artikel 11.2 i Genèveakten. Med tanke på betydelsen ett försvar mot hänvisningar och referensanvändning har för konkurrensfrihet och konsumentmakt vore det dock rimligt att begränsa de rättsliga hindren mot sanningsenliga och relevanta uttalanden till det minimum som föreskrivs i internationella normer. Att gå längre riskerar att underminera förmågan att balansera skyddet för geografiska beteckningar med andra grundläggande rättigheter, såsom yttrandefrihet, näringsfrihet och konstnärlig frihet.¹⁸⁵

Fortsättningsvis finns det inte heller något uttryckligt tillstånd att använda sitt eget namn eller sin egen adress i förordning nr 2023/2411. Inom varumärkesrätten är det däremot en allmänt erkänd princip att användningen av eget namn och adress förblir legitim trots att ett identiskt tecken eller liknande tecken har registrerats för identiska eller liknande varor eller tjänsten, förutsatt att användningen sker enligt god affärssed.¹⁸⁶ Med tanke på skyddets natur vad gäller geografiska beteckningar är det dock inte särskilt förvånande att tillåtelsen att ange sin adress är begränsad. Det skulle annars kunna missbrukas av producenter som är etablerade på den geografiska platsen men som inte uppfyller produktspecifikationerna. Emellertid kan det utgöra ett intrång i rätten att ta emot och sprida uppgifter som följer av artikel 11 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Situationen är komplex då producenter förvägras rätten att ge konsumenterna sanningsenlig information om var man är etablerad på grund av att de inte uppfyller särskilda krav som utarbetats av producentgrupper som de kanske inte är, inte har möjlighet att bli eller inte vill bli medlemmar i.¹⁸⁷

5.4 Tvivelaktig territoriell koppling

5.4.1 Rättsläget

För att en geografisk beteckning ska tillerkännas skydd förutsätts att det finns en koppling mellan geografiskt ursprung och naturliga och mänskliga faktorer, en så kallad territoriell koppling. Kravet på den särskilda kopplingen bygger ursprungligen på konceptet *terroir*, som från början är ett franskt

¹⁸⁴ Dreier, Kur & Luginbuehl (2019) s. 265–266.

¹⁸⁵ Calboli m.fl. (2023) s. 309.

¹⁸⁶ Dreier, Kur & Luginbuehl (2019) s. 264.

¹⁸⁷ Calboli m.fl. (2023) s. 310.

uttryck för land eller jord.¹⁸⁸ Konceptet *terroir* utgår från grundtesen att en produkt till följd av den geografiska plats den har tillverkats på har fått en särskild karaktär och kvalitet.¹⁸⁹ Den strikt terroirbaserade filosofin som beteckningen SUB historiskt sett bygger på har emellertid sedan länge fått ge vika för ett friare synsätt där en bredare tolkning av kravet på *terroir* accepterats. Denna utveckling illustreras bland annat genom införandet av det mildare begreppet SGB som inte kräver något samband mellan kvalitet och *terroir* utan det är tillräckligt att det geografiska ursprunget ligger till grund för produktens anseende. Därutöver räcker det att ett av produktionsleden utförs i det angivna geografiska området. Som konstaterats i avsnitt 2.2 är tröskelvärdet för SGB lägre än för en SUB samtidigt som skyddsnivån är densamma för beteckningarna. Det innebär att de ursprungliga kraven mellan koppling och den exklusiva rättighetens omfattning devalveras.¹⁹⁰

För hantverks- och industriprodukter bygger den territoriella kopplingen främst på producenternas kunskaper, färdigheter och metoder.¹⁹¹ Naturliga faktorer vid sidan av jorden, såsom klimat, råvarornas ursprung eller miljöfaktorer kan i och för sig påverka produktkvaliteten för vissa hantverks- och industriprodukter men den territoriella kopplingen för dessa produkter baseras framförallt på mänskliga faktorer. För hantverks- och industriprodukter står produktionsmetodens traditionella karaktär nästan alltid i centrum. Därav är dessa produkter i princip alltid icke-terroirrelaterade.¹⁹²

5.4.2 Diskussion

Skyddet av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter genom förordning nr 2023/2411 betyder att en flexibel ursprungskoppling tillåts. Det kan ifrågasättas huruvida denna territoriella koppling blir *för* flexibel. För att uppnå kravet på territoriell koppling i artikel 6 i förordning nr 2023/2411 kommer kopplingen mellan produkt och det geografiska området främst att baseras på mänskliga faktorer. Det innebär att det potentiellt kan bli svårt att hitta, underbygga och förstå kopplingen till ursprunget, i alla fall en trovärdig sådan. Ju starkare kopplingen är, desto mer trovärdig och autentisk kommer en produkt att vara i konsumentens ögon.¹⁹³ Den nu gällande geografiska kopplingen syftar mer till att utnyttja de geografiska beteckningarnas rykte, och därmed deras kommersiella värde som ett marknadsföringsverktyg, snarare än att effektivt främja en strikt tillämpning av den territoriella kopplingen.¹⁹⁴

¹⁸⁸ Zappalaglio (2019) s. 608.

¹⁸⁹ Moretti (2016) s. 687.

¹⁹⁰ Kur (2023) s. 89.

¹⁹¹ Carls, Guerrieri & Zappalaglio (2020) s. 33.

¹⁹² Guillem Carrau (2023) s. 729-730.

¹⁹³ Ibid. s. 730.

¹⁹⁴ Calboli (2015) s. 772.

Sammanfattningsvis är det osäkert hur en trovärdig koppling mellan geografisk plats kan skapas för hantverks- och industriprodukter. För andra produkter som till exempel livsmedel är detta enklare om den odlas på en viss geografisk plats. För hantverks- och industriprodukter är denna linjedragning inte lika naturlig. Anknytningen till geografiskt område bygger snarare på mänsklig know-how och tradition. Det är givetvis inte omöjligt att fastställa en geografisk koppling baserad främst på mänskliga faktorer, som sker via produktens särskilda rykte. Att utröna en sådan specifik koppling kan dock vara komplext och oförutsägbart, då mänsklig know-how och traditionell kunskap är föränderliga faktorer. Faktorerna är inte heller bundna till ett geografiskt område på samma sätt som en jordbruksprodukt är.¹⁹⁵

5.5 Systemets lämplighet för att skydda traditionell kunskap och kulturarv

5.5.1 Rättsläget

Som redogjorts för i avsnitt 4.3 är skydd och utveckling av kulturarv och bevarandet av lokalt kunnande och traditioner ett av skälen som lyftes fram vid införandet av förordning nr 2023/2411. Det är också ett av målen med förordningen enligt artikel 2 f. Det anges att skyddet av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter är viktigt för att säkerställa att traditionell kunskap och traditionella produktionsmetoder bevaras och utvecklas.¹⁹⁶ Skydd av kulturella produkter, och ett försök att begränsa kulturell appropriering, sker med hjälp av geografiska beteckningar genom att förbjuda producenter att använda beteckningar på produkter som inte uppfyller de föreskrivna produktspecifikationerna enligt artikel 9 i förordning nr 2023/2411. På så sätt kontrolleras och begränsas användningen av kulturellt betydelsefulla produkter som kan skyddas enligt förordningen.

5.5.2 Diskussion

Geografiska beteckningars roll i att skydda kulturarvet kan ifrågasättas. Ett immaterialrättsligt skydd för kulturellt betydelsefulla produkter kräver en förståelse för ursprungskulturer. För att definiera dess medlemskap hade det till exempel varit nödvändigt med något test för att tillhöra en grupp och någon standard för att avgöra om en kulturprodukt tillhör en viss grupp. Därtill hade någon form av ”autenticitetskrav” behövts för att bedöma om en användning av kulturens produkt överensstämmer med de regler som de har satt upp för att styra den. En sådan reglering riskerar emellertid att hämma den kulturella

¹⁹⁵ Moretti (2016) s. 695–696.

¹⁹⁶ Se avsnitt 4.3 i uppsatsen.

utvecklingen. Därutöver ska skyddet av geografiska beteckningar inte leda till att spridningen av kulturella uttryck förhindras.¹⁹⁷

Vidare har det inom litteraturen framförts att de kulturella aspekterna av skyddet av geografiska beteckningar tenderar att hamna i skuggan av andra mer framstående intressen. Sådana intressen är exempelvis att motverka otillbörlig konkurrens och vilseledande information för konsumenterna. Skyddet av geografiska beteckningar betraktas först och främst som ett verktyg för att främja frihandel genom att säkerställa fullständig information till konsumenterna.¹⁹⁸ Detta gäller även för skyddet för hantverks- och industriprodukter. I skälen till förordning nr 2023/2411 betonas exempelvis att införandet av ett system för skydd av geografiska beteckningar för dessa produkter skulle medföra fördelar ur ett konsumentperspektiv och att konsumenternas intressen prioriteras.¹⁹⁹ Det blir således tydligt att skydd av kulturarv och traditionell kunskap är lägre prioriterat.

Enligt min mening kan diskuteras huruvida skyddet av kulturarv och traditionell kunskap kan användas som argument för att rättfärdiga systemets skyddsomfattning. Det framstår som paradoxalt att använda den kulturella aspekten som rättfärdigandegrund samtidigt som det förefaller som att kulturella intressen nedprioriteras. Ifrågasättandet av kulturellt arv och traditionell kunskap som skäl för rättfärdigandet ökar av det faktum att det finns andra sätt att skydda kulturellt värdefulla produkter. Att använda geografiska beteckningar är enbart en möjlig metod, men inte nödvändigtvis den bästa metoden.²⁰⁰

Därtill kan det påpekas att om skydd av kulturarv och traditionell kunskap används som argument för att begränsa den fria handeln och konkurrensen måste det säkerställas att sådana åtgärder faktiskt främjar lokala kulturer och mångfald. Om kulturarvsargumentets enda funktion är att rättfärdiga ett extensivt skydd för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter riskerar unionens trovärdighet att skydda kulturarv att urholkas. Skydd av kultur bör inte användas för att försköna en utvidgning av handelsprotektionism bortom vad som är nödvändigt, eller effektivt, för kulturellt skydd.²⁰¹

Avslutningsvis ska emellertid framhållas att skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter har en viktig kulturell sida som inte kan förbises. Skydd av geografiska beteckningar innebär ett skydd av kultur på grundval av tradition, arv, historia och identitet kopplat till en viss

¹⁹⁷ Sharoni (2017) s. 426.

¹⁹⁸ Voon (2009) s. 311.

¹⁹⁹ Förordning nr 2023/2411, skäl 5, 15 & 37.

²⁰⁰ Gangjee (2012b) s. 99-100.

²⁰¹ Broude (2005) s. 680.

geografisk plats. Det råder således inga tvivel kring huruvida kulturella argument har en roll att spela i fråga om geografiska beteckningar. Det som ger upphov till diskussion är snarare vilka effekter den kulturella biten får på skyddet av geografiska beteckningar i praktiken. Kulturarvsargumentet tenderar att ge ett ökat skydd vilket leder till mer handelsbegränsande regler. Vidare bör det säkerställas att kulturellt skydd inte ges på bekostnad av kulturell mångfald. Vad som konstaterats ovan angående systemets lämplighet, eller snarare olämplighet, att skydda kulturarv och traditionell kunskap får därmed anses vara välgrundade tvivel beträffande giltigheten av kulturella motiveringar.

6 Alternativa skyddssystem av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter

6.1 Inledning

Mot bakgrund av den kritik som lyfts fram under föregående kapitel är det av intresse att undersöka vilka andra, befintliga rättsliga instrument som potentiellt hade kunnat användas för att skydda hantverks- och industriprodukter enligt deras geografiska ursprung på EU-nivå. I uppsatsens tredje kapitel har det fastslagits att det skydd som beteckningar för hantverks- och industriprodukter tidigare omfattades av inom EU genom olika nationella åtgärder inte var hållbart. Skyddet skiljde sig avsevärt åt beroende på produktionsland och systemet betraktades som rättsosäkert för såväl konsumenter som producenter. Att vara tvungen att söka separat skydd i varje medlemsstat för att uppnå ett heltäckande skydd ansågs rimma illa med principerna för EU:s inre marknad. Det är således tydligt att tidigare skyddssystem inte ansågs lämpliga eftersom de inte gav ett tillräckligt skydd.²⁰²

Det finns dock andra alternativa möjligheter att skydda hantverks- och industriprodukter. Tänkbara rättsliga instrument är EU:s lagstiftning om otillbörlig konkurrens samt varumärkeslagstiftning.²⁰³ Vad dessa instrument kan erbjuda för skyddssystem för hantverks- och industriprodukter och huruvida en sådan rättslig reglering kan uppfylla de huvudsakliga funktioner som eftersträvas med skyddet av geografiska beteckningar i förordning nr 2023/2411 kommer utredas närmare i följande avsnitt.

6.2 Skydd genom lagstiftning om otillbörliga affärsmetoder

6.2.1 Direktiv nr 2005/29/EG

Otillbörlig konkurrens och otillbörliga affärsmetoder regleras inom EU genom direktiv nr 2005/29/EG.²⁰⁴ I direktivet fastställs vilka otillbörliga affärsmetoder som är förbjudna i EU och de tre EES-länderna. I artikel 1 i direktiv

²⁰² Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/1753 och rådets beslut (EU) 2019/1754, COM(2022) 174 final, s. 2; Se kapitel 4 i uppsatsen.

²⁰³ Moretti (2016) s. 686.

²⁰⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktiv nr 2005/29/EG).

nr 2005/29/EG stadgas att direktivets syfte är att bidra till en inre fungerande marknad och upprätthålla ett högt konsumentskydd inom unionen. I EU-domstolens rättspraxis har det bekräftats att direktivet avser att uppnå en fullständig harmonisering av bestämmelser om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter.²⁰⁵ Direktiv nr 2005/29/EG ledde härmed till att medlemsstaternas lagstiftning om otillbörliga affärsmetoder tillnärmades.²⁰⁶

I artikel 5 stadgas att otillbörliga affärsmetoder ska vara förbjudna. En affärsmetod ska bland annat anses som otillbörlig om de är vilseledande enligt artikel 6. I artikel 6 räknas de handlingar upp som anses som vilseledande och däri understryks att en affärsmetod ska anses vara vilseledande om den inbegriper information som vilseleder eller sannolikt kommer att vilseleda genomsnittskonsumenten. Det gäller särskilt i fråga om produktens utmärkande egenskaper, däribland *geografiskt ursprung*. Bestämmelsen förbjuder följaktligen såväl falska som vilseledande indikationer om var en produkt är tillverkad.²⁰⁷ Ytterligare rekvisit för att en affärsmetod ska anses vara vilseledande uppställs i artikel 6 i form av att handlingen måste medföra, eller sannolikt kommer att medföra, att genomsnittskonsumenten tar ett affärsbeslut som denne inte annars skulle ha tagit. I enlighet med artikel 11 är medlemsstaterna ålagda att upprätthålla ett effektivt skydd för att bekämpa olika former av otillbörliga affärsmetoder. Det ankommer på medlemsländerna att själva genom nationell lagstiftning avgöra hur detta skydd ska konstrueras vilket innebär att utförandeformen i praktiken kan skilja sig åt mellan länderna.²⁰⁸

Mot bakgrund av ovanstående kan det konstateras att direktiv nr 2005/29/EG om otillbörliga affärsmetoder är ett alternativ för att skydda produkter med geografiskt kopplade namn från missbruk. Detta i och med att falska och vilseledande uppgifter om geografiskt ursprung förbjuds enligt direktivet. Genom direktiv nr 2005/29/EG åtnjuter således hantverks- och industriprodukter som har ett geografiskt namn ett grundläggande skydd som tillkommer automatiskt då det är tillgängligt för alla produkter.²⁰⁹

Nästkommade fråga blir i vilken utsträckning och omfattning skyddet kan ske. Till att börja med kan det noteras att direktiv nr 2005/29/EG adresserar handlingar som direkt är skadliga för konsumenternas ekonomiska intressen. Direktivet tar följaktligen inte avstamp i konkurrenters ekonomiska intressen

²⁰⁵ C-540/08 *Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG*, EU:C:2010:660, p. 27.

²⁰⁶ Keirsbilck (2011) s. 16.

²⁰⁷ *Ibid.* s. 354–354.

²⁰⁸ *Ibid.* s. 199.

²⁰⁹ European Commission (2013), “Study on geographical indications protection for non-agricultural products in the internal market”, s. 34, besökt 2024-02-12.

och handlingar som endast är till skada utifrån en konkurrents ekonomiska intressen omfattas inte. Detta gäller även om handlingen i sig kan anses vara vilseledande.²¹⁰

Skydd enligt nämnda regelverk kräver att en näringsidkares användning av felaktiga eller vilseledande uppgifter om en produkts geografiska ursprung leder till att genomsnittskonsumerten riskerar att fatta ett affärsbeslut som hen annars inte hade fattat.²¹¹ Sannolikheten för att det sker kan förmodas vara relativt hög i situationer då ett geografiskt namn är välkänt och till följd därav har uppnått ett visst renommé. En konsuments köpbeslut påverkas troligtvis av om en produkt har ett geografiskt namn som har ett särskilt gott rykte och tradition. I sådana fall torde det inte föreligga hinder för att visa att en felaktig eller vilseledande uppgift om geografiskt ursprung har påverkat konsumentens möjlighet att göra ett välgrundat affärsbeslut. Det kan däremot bli svårare att påvisa att rekvisitet är uppfyllt i situationer då det geografiska namnet inte är särskilt känt och inte väcker en association till kvalitet eller ursprung.²¹²

Vidare innebär det faktum att det är konsumentens uppfattning som är utgångspunkten för bedömningen om en affärsmetod har varit vilseledande att det kan vara vanskligt för producenter att sätta sin tillit till skydd enligt direktivet. Att lyckas bevisa att konsumenter vilseletts gällande en produkts geografiska ursprung kan i praktiken vara svårt, särskilt om situationen är sådan att det gäller missbruk av ett geografiskt namn på en för den drabbade producenten främmande medlemsstats marknad.²¹³ I sådant fall måste producenten förebära bevis om hur konsumenter på den marknaden uppfattat produktens ursprung vars namn har en geografisk koppling. Begreppet genomsnittskonsumert betraktas inte som ett statiskt begrepp utan det ankommer på de nationella domstolarna och myndigheterna att fastställa genomsnittskonsumertens typiska reaktion i ett givet fall.²¹⁴ Att skyddet utgår från ett konsumentperspektiv kan således medföra utmaningar för producenter av hantverks- och industriprodukter med geografiska beteckningar.²¹⁵

Vidare kan noteras att systemet inte innefattar något registreringsförfarande. Ett potentiellt skydd inträder istället först om ett civilrättsligt förfarande inleds i form av en rättsprocess där det avgörs huruvida användning kan anses otillåten. Förbudet mot otillbörliga affärsmetoder blir således ett

²¹⁰ Dreier, Kur & Luginbuehl (2019) s. 515.

²¹¹ Keirbilck (2011) s. 295.

²¹² Moretti (2020) s. 349.

²¹³ Gangjee (2012a) s. 53.

²¹⁴ Direktiv nr 2005/29/EG, skäl 18.

²¹⁵ European Commission (2013), "Study on geographical indications protection for non-agricultural products in the internal market", s. 33-35, besökt 2024-02-12.

efterhandsansvar.²¹⁶ Detta innebär att det kan uppfattas som svårtillgängligt för producenter då kostnaderna för ett civilrättsligt förfarande kan vara betydande samtidigt som det föreligger bevisvärigheter.²¹⁷

Som tidigare nämnt var fullständig harmonisering mellan medlemsstaterna en målsättning med direktiv nr 2005/29/EG för att undanröja handelshinder på den inre marknaden. Sedan direktivets införande har nivån av harmonisering förbättrats. Däremot kan en till viss del misslyckad harmonisering medlemsstaterna emellan noteras. Bland annat har de allmänt formulerade bestämmelserna i direktivet varierat i utformning och tolkning. Den tillnärmning av ländernas lagstiftning avseende otillbörliga affärsmetoder som var tanken med direktivet blev inte så vidsträckt som tänkt.²¹⁸ En konsekvens är att det finns stora skillnader i hur producenter kan dra nytta av skyddet. Till exempel finns det variationer i vem som får lämna in ett klagomål från ett land till ett annat. I vissa länder, såsom i Grekland och Rumänien, kan endast konsumenter göra det medan det i vissa länder, såsom Bulgarien och Estland, endast är myndigheter som har denna rätt. Därutöver kan exempelvis domstolsprocesser och tidsramar för behandling av klagomål skilja sig åt. För skydd av hantverks- och industriprodukters namn som har en geografisk koppling kan den bristande harmonisering som observerats innebära att problem kan uppstå när producenter önskar invända mot användning av produkters geografiska namn i en medlemsstat vars marknad inte är deras hemmahörande.²¹⁹

6.2.2 Analys

I fråga om möjligheterna att skydda geografiska namn för hantverks- och industriprodukter i enlighet med EU:s lagstiftning om otillbörliga affärsmetoder kan det sammantaget konstateras att regleringen erbjuder ett skydd mot missbruk av geografiskt kopplade produktnamn. I praktiken är det däremot osäkert i vilken utsträckning som denna lagstiftning kan tillhandahålla ett effektivt skydd för hantverks- och industriprodukter med geografisk benämning. Ett grundläggande skydd kan ändå utvärderas då direktivet kan förhindra att geografiska namn missbrukas och används felaktigt och vilseledande.

Om missbruk uppdagas bär berörda producenter det främsta ansvaret för att garantera att det inte upprepas, eftersom skyddet kan sägas inträda som ett efterhandsansvar. Det har framhållits att producenters möjlighet att agera med stöd i direktivet och därtill nationellt antagna lagar ofta är små då kostnaderna för en domstolsprocess kan vara omfattande samtidigt som bevisvärigheter

²¹⁶ Keirsbilck (2011) s. 248-250.

²¹⁷ European Parliamentary Research Service (2019), "Geographical indications for non-agricultural products", s. 8, besökt 2024-02-08.

²¹⁸ Wadlow (2012) s. 5-7.

²¹⁹ European Commission (2013), "Study on geographical indications protection for non-agricultural products in the internal market", s. 33-35, besökt 2024-02-12.

föreligger. Det är tydligt att skyddet riktar sig främst till konsumenter vilket påverkar systemets lämplighet för att skydda produkter vars namn är geografiskt kopplat. När konsumenters uppfattning ställs i främsta rummet uppstår hinder för producenter att effektivt kunna utnyttja regelverket för geografiska namn. Detta blir särskilt tydligt när skydd för geografiska beteckningar ska tillerkännas på en främmande medlemsstats marknad.

I jämförelse med det skydd som geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter åtnjuter genom förordning nr 2023/2411 framstår det skydd som lagstiftning om otillbörliga affärsmetoder tillhandahåller för geografiska produktnamn som otillräckligt. Det är nästintill en förutsättning att det geografiska namnet har uppnått en viss välkändhet och renommé för att kvalificera sig för skydd. Eftersom ett av syftena med skyddet för geografiska beteckningar är att stärka små och medelstora företags konkurrenskraft och därtill skapa arbetstillfällen i landsbygdsområden blir det ett steg i fel riktning om välkändhet och renommé i princip utgör ett villkor för skydd. Det finns då en risk att producenter som är i behov av skydd inte tillerkänns detta samtidigt som producenter av redan välkända produkter är den enda grupp som kan förlita sig på skydd genom lagstiftning om otillbörliga affärsmetoder.

Vidare innebär frånvaron av ett registreringssystem för skydd enligt direktiv nr 2005/29/EG att producenter inte ges möjlighet att på förhand veta om dess geografiska benämning på produkten kan skyddas mot missbruk. Detta bidrar till en rättsosäkerhet, särskilt i kontrast till förordning nr 2023/2411 då en produkts skyddsbarhet bekräftas redan vid registreringsstadiet. Syftet med förordning nr 2023/2411 är bland annat att råda bot på det tidigare fragmenterade rättsläget för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter vilket är viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt. Ett skydd genom lagstiftning om otillbörliga affärsmetoder riskerar snarare att motverka detta syfte då skydd tillmäts först i efterhand. De avgörande faktorerna, såsom hur ett geografiskt område avgränsas, hur konsumenter har uppfattat det geografiska namnet samt vilka näringsidkare som är berättigade att använda sig av namnet kan inte fastställas omedelbart och producenter kan således inte räkna med att deras geografiskt kopplade produktnamn åtnjuter ett skydd. Ett skyddssystem med sådana egenskaper förefaller inte ligga i linje med det som åsyftas med skyddet av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter.

Avslutningsvis ska det framhållas att det övergripande syftet med antagandet av förordning nr 2023/2411 är att skapa ett enhetligt erkännande och skydd. Med skydd genom direktiv nr 2005/29/EG finns det en påtaglig risk att syftet inte kan tillgodoses med anledning av den skillnad som finns i hur direktivet i praktiken tillämpas i medlemsstaterna. Även om direkt felaktiga och vilseledande uppgifter om en produkts ursprung förbjuds enligt direktivet är ett eventuellt skydd beroende av att den nationella rättstillämpningen är effektiv

och tillgänglig. Skyddet skiljer sig åt mellan medlemsstaterna, något som EU avser att undvika genom förordning nr 2023/2411. Att uppnå ett enhetligt och rättssäkert skydd av geografiska beteckningar genom lagstiftning om otillbörliga affärsmetoder kan därmed konstateras som svårt, varför slutsatsen är att skydd härigenom inte är ett mer ändamålsenligt skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter än förordning nr 2023/2411 utifrån skyddets syfte.

6.3 Skydd genom EU:s varumärkeslagstiftning

6.3.1 Varumärken

Syftet med skyddet för geografiska beteckningar och vissa av dess funktioner kan i mångt och mycket jämföras med skyddet för varumärken. Som nämnts i avsnitt 2.1 anses de rentav vara ett av världens första exempel på varumärken. En av geografiska beteckningars grundläggande funktioner är att försäkra konsumenter om en produkts geografiska ursprung vilket kan jämföras med varumärken vars grundläggande funktion är att säkerställa en varas ursprungsidentitet så att konsumenten utan risk för förväxling kan särskilja varan från varor som har ett annat ursprung.²²⁰ Det kommersiella ursprunget är följaktligen en central del av varumärkets särskiljande grund.²²¹ Det kan liknas vid geografiska beteckningar där signaleringen om ursprunget också utgör en bärande del men med skillnaden att det rör sig om ett geografiskt, inte kommersiellt, ursprung.²²²

Idag är såväl geografiska beteckningar som varumärken registrerade immateriella rättigheter vars uppgift är att reglera korrekt användning av namn samt bevilja skydd och särskilda rättigheter. Att hantverks- och industriprodukter med geografiskt kopplade namn skulle kunna skyddas enligt EU:s varumärkeslagstiftning ter sig därför inte otänkbart.²²³

Varumärkesrätten inom unionen är harmoniserad genom EU:s antagande av EU:s varumärkesförordning, förordning nr 2017/1001. Jämte den harmoniserade varumärkesrätten finns det nationell varumärkeslagstiftning som möjliggör registrering av nationella varumärken.²²⁴ Däremot är även den nationella varumärkeslagstiftningen harmoniserad bland EU:s medlemsstater genom

²²⁰ C-102/77 *Hoffmann-La Roche & Co. AG*, EU:C:1978:108, p. 7.

²²¹ Nordell (2004) s. 83.

²²² Levin (1990) s. 11.

²²³ European Commission (2021), "Evaluation support study on Geographical Indications and Traditional Specialities Guaranteed protected in the EU", s. 9, besökt 2024-04-08.

²²⁴ Dreier, Kur & Luginbuehl (2019) s. 185; Förordning nr 2017/1001, skäl 8.

EU:s varumärkesdirektiv, direktiv nr 2015/2436²²⁵ och medlemsstaternas införlivande av densamma i deras nationella varumärkeslagstiftning.²²⁶

I artikel 4 i förordning nr 2017/1001 och artikel 3 i direktiv nr 2015/2436 föreskrivs att ett varumärke kan utgöras av alla tecken, särskilt ord, inbegripet personnamn, figurer, bokstäver, siffror, färger, formen på en vara eller dess förpackning, eller ljud förutsatt att tecknen i fråga kan särskilja ett företags varor eller tjänster från andra företags.²²⁷ Av artikel 9 i förordning nr 2017/1001 och artikel 10 i direktiv nr 2015/2436 framgår varumärkets rättsverkan. Innehavaren av ett varumärke åtnjuter en ensamrätt som innebär att denne kan hindra andra aktörer från att använda det registrerade varumärket i flertalet situationer. Innehavaren har till exempel rätt att hindra tredje man från att använda ett identiskt tecken med det skyddade varumärket om det används för varor som är identiska med dem för vilka varumärket är registrerat. Skyddet sträcker sig även till tecken som liknar varumärket och som används för liknande produkter om det finns en risk att det kan resultera i förväxling. I detta inkluderas risken för association mellan tecknet och varumärket. Vidare finns det ett särskilt starkt skydd för de varumärken som är kända inom unionen då sådana skyddas mot ett identiskt tecken eller ett tecken som liknar varumärket. Det gäller oavsett om det används för varor som är identiska med, liknar eller inte liknar dem för vilka varumärket är registrerat om användningen av tecknet i fråga utan skälig anledning drar otillbörlig fördel av eller är till skada för varumärkets särskiljningsförmåga eller renommé.²²⁸

Att skydda hantverks- och industriprodukters namn med geografisk anknytning genom ovan nämnda bestämmelser är emellertid komplicerat. I artikel 7 i förordning nr 2017/1001 och artikel 4 i direktiv nr 2015/2436 stadgas vilka absoluta registreringshinder som finns. I artiklarna föreskrivs dels att varumärken som saknar särskiljningsförmåga inte får registreras, dels att varumärken som endast består av tecken eller upplysningar vilka i handeln visar varornas geografiska ursprung inte får registreras.²²⁹ Det tidigare registreringshindret har relevans för geografiska beteckningar då dessa ofta kännetecknas av deras beskrivande karaktär för en geografisk plats. Det kan därför vara svårt för geografiska beteckningar att kvalificeras som varumärken då dess väsen är att identifiera varornas geografiska ursprung vilket betyder att de är beskrivande till sin natur. Särskiljningsförmåga är följaktligen svårt att uppnå.²³⁰

²²⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2436 av den 16 december 2015 för tillnärmning av medlemsstaternas varumärkeslagstiftning (direktiv nr 2015/2436)

²²⁶ Arnerstål (2022) s. 22–23.

²²⁷ Dreier, Kur & Luginbuehl (2019) s. 204–205.

²²⁸ Ibid. s. 240.

²²⁹ Ibid. s. 208.

²³⁰ Moretti (2020) s. 349.

De hantverks- och industriprodukter som trots deras geografiska namn kan uppnå den särskiljningsförmåga som krävs för att kvalificeras som varumärke kan dock fortfarande möta hinder mot registrering i och med det senare registreringshindret som framgår av föregående stycke. EU-domstolen har framhållit att detta förbud syftar till att skydda ett allmänintresse i form av att beskrivande tecken och upplysningar bör kunna användas fritt av alla. Tecken och upplysningar som används för att visa geografiskt ursprung lämpar sig väl för att lyfta fram kvalitet och andra egenskaper samt influera konsumenternas preferenser. Det finns därmed ett allmänintresse av att undvika ensamrätt till sådana beteckningar enligt EU-domstolen.²³¹

En geografisk beteckning kan alltså inte utgöra ett varumärke som en *prima facie*-beskrivning av en produkts geografiska ursprung. Det kan dock förbigås om den genom dess användning har förvärvat särskiljningsförmåga för de produkter beteckningen avser enligt artikel 7.3 i förordning nr 2017/1001 och artikel 4.4 i direktiv nr 2015/2436. Registrering kan således vara möjligt för välkända geografiska namn men det förutsätter att namnet i fråga har fått en annan innebörd än att bara utgöra en deskription av en geografisk plats och därigenom blivit indikation även för kommersiellt ursprung.²³² Möjligheten för geografiska termer att uppnå tillräcklig särskiljningsförmåga kan fortfarande anses som snäv då få hantverks- och industriprodukter är så pass välkända att de förvärvat en vidare betydelse utöver att endast beskriva det geografiska ursprunget.²³³

Det ska däremot inte förstås som att ett geografiskt kopplat produktnamn inte under några omständigheter är möjligt att registrera som ett varumärke. Det finns exempel på geografiskt anknutna märken som har registrerats som varumärken. ”Morakniv” har exempelvis registrerats som figur- och ordvarumärke inom EU för traditionella knivar tillverkade i Mora enligt en lång hantverkartradition.²³⁴ Tillvägagångssättet för att kvalificera geografiska namn för registrering av varumärken utgörs av att ett särskiljande element läggs till det geografiska namnet. Begränsningen av användningen av geografiska termer i varumärket pareras således genom att märket inte *endast* består av ett geografiskt namn utan även av en ytterligare komponent.²³⁵ Det kan till exempel röra sig om en grafisk komponent, såsom produktnamnet i rött och grått för EU-varumärket ”Morakniv”.²³⁶

²³¹ Förenade målen C-108/97 & C-109/97 *Windsurfing Chiemsee Produktions- und Vertriebs GmbH*, EU:C:1999:230, p. 26.

²³² *Ibid.* p. 47.

²³³ González (2012) s. 256.

²³⁴ EUIPO eSearch plus, ”Morakniv”, besökt 2024-04-16.

²³⁵ González (2012) s. 256.

²³⁶ EUIPO trade mark information, ”Morakniv”, besökt 2024-04-16.

6.3.2 Analys

Sammanfattningsvis kan geografiska namn för hantverks- och industriprodukter registreras som varumärken om de uppfyller kraven på särskiljningsförmåga och inte enbart betraktas som deskriptiva namn för varornas geografiska ursprung. Vilka produkter som kan uppfylla samtliga rekvisit torde vara ett fåtal. Med anledning därav är ett skydd genom detta system svårtillgängligt och för många geografiskt kopplade produktnamn oanvändbart. Likt resonemanget i avsnitt 6.2.2 är inte syftet med etableringen av ett skyddssystem för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter att det endast ska omfatta redan kända produkter. Syftet är snarare att främja produkter från till exempel småföretagare på landsbygden. Utsikterna för att en sådan produkts geografiska namn kan skyddas som ett varumärke är troligtvis inte särskilt goda eftersom det kräver att namnet på produkten är så pass inarbetat att det har fått en ytterligare betydelse utöver att beskriva det geografiska ursprunget. Att skydda geografiska beteckningar som ett varumärke är följaktligen både svårt och inte ändamålsenligt.

Ett skydd härigenom innebär ett svagare skydd. Till skillnad från vad som föreskrivs avseende geografiska beteckningar i artikel 40 i förordning nr 2023/2411 är det inte möjligt att hindra en tredje man från att använda sig av ett registrerat varumärke så länge detta sker i enlighet med god affärssed. Skillnaderna i skyddets omfattning ger uttryck för den särställning som diskuteras i avsnitt 2.3 som geografiska beteckningar har fått i jämförelse med andra immateriella rättigheter. Huruvida den lägre skyddsnivån som gäller för varumärken i jämförelse med geografiska beteckningar gör varumärkesskydd till ett bättre eller sämre alternativ än förordning nr 2023/2411 beror på. Å ena sidan kan det framföras att varumärken inte kan erbjuda ett tillräckligt skydd av geografiskt anknutna produkter. Å andra sidan kan det påpekas att den flexibilitet som varumärken erbjuder för tredje mans användning är önskvärd även för geografiska beteckningar.

Ett centralt syfte med skyddet som ges genom förordning nr 2023/2411 är som nämnt i avsnitt 4.3 att hindra missbruk och informera konsumenter, ändamål som likaså kan uppfyllas genom ett varumärkesskydd. Skydd därigenom tillgodoser även syftet att geografiska beteckningar ska åtnjuta ett enhetligt skydd inom hela unionen. Dessutom är systemet redan etablerat och välkänt. Det finns följaktligen aspekter som talar för att skydd av geografiska beteckningar genom ett varumärke i stället för förordning nr 2023/2411 är att föredra. Detta gäller särskilt om en förespråkar att skyddet enligt förordningen är oproportionerligt starkt samt att det saknas grund för att tillskriva geografiska beteckningar ett mer omfattande skydd än varumärken.

Slutsatsen är emellertid att varumärken inte är ett mer ändamålsenligt alternativ än skydd genom förordning nr 2023/2411 utifrån skyddets syfte. Detta

eftersom begränsningarna och hindren vid registreringskedet innebär att flera produkter vars geografiskt kopplade namn kan skyddas enligt förordning nr 2023/2411 inte kan skyddas som varumärken. Kvalifikationskraven för varumärken ger uttryck för att varumärkesrätten utgår från andra grundfunktioner än förordning nr 2023/2411. Det blir rentav *för* svårt att skydda geografiskt kopplade produktnamn som varumärken för att det ska kunna anses som ett, inte bara rimligt, utan dessutom mer ändamålsenligt alternativ än förordning nr 2023/2411 utifrån skyddets syfte. Avslutningsvis ska noteras att det dessutom, som tidigare nämnt i avsnitt 4.2, finns en risk att ett skydd av geografiska beteckningar genom varumärkesskydd inom EU inte uppfyller de internationella krav som följer av EU:s anslutning till Genèveakten. Detta mot bakgrund av att skyddet för ett registrerat varumärke kan upphöra då varumärket kan bli generiskt.

6.3.3 Kollektivmärken

Det finns ett tillgängligt skydd för geografiska namn i EU:s varumärkeslagstiftning i form av registrering som kollektivmärken. I artikel 74.2 i förordning nr 2017/1001 och artikel 29.3 i direktiv nr 2015/2436 föreskrivs ett undantag från huvudregeln att varumärken som endast består av tecken eller upplysningar som visar varornas geografiska ursprung inte får registreras. I stället föreskrivs att tecken eller uppgifter som kan användas i näringsverksamhet för att beteckna geografiskt ursprung för varor eller tjänster kan utgöra kollektivmärken. Det finns således inget registreringshinder mot att registrera produktnamn som kollektivmärken som i första hand ger en indikation om produktens geografiska ursprung.²³⁷ EU-domstolen har dessutom uttalat att användning av geografiska termer i ett kollektivmärke inte strider mot det allmänintresse av att geografiska tecken ska vara fritt för användning.²³⁸ Det finns dessutom redan exempel på hantverks- och industriprodukter som skyddar dess geografiska ursprung enligt detta alternativ. Välkända exempel inkluderar Marmo Botticino Classico från Brescia och Muranoglas från Murano i Italien.²³⁹

Att skydda geografiskt kopplade produktnamn som kollektivmärken påminner om skyddet av geografiska beteckningar enligt förordning nr 2023/2411. För båda formerna av skydd krävs registrering. En ytterligare likhet är att utmärkande för ett kollektivmärke är att äganderätten tillhör en grupp av producenter, till exempel en sammanslutning och kan alltså användas av mer än ensam rättsinnehavare, precis som för geografiska beteckningar.²⁴⁰ Medan ett individuellt varumärke anger att den produkt som är försedd med varumärket härrör från ett visst företag, anger kollektivmärket det kommersiella

²³⁷ Dreier, Kur & Luginbuehl (2019) s. 238.

²³⁸ Förenade målen C-673/15 P & C-676/15 P *The Tea Board*, EU:C:2017:702, p. 60.

²³⁹ Moretti (2020) s. 349.

²⁴⁰ Dreier, Kur & Luginbuehl (2019) s. 238.

ursprunget för vissa varor genom att informera konsumenten om att tillverkaren av varorna tillhör en viss sammanslutning och att denna har rätt att använda märket.²⁴¹

Av artikel 75 i förordning nr 2017/1001 och artikel 30 i direktiv nr 2015/2436 framgår att aktören som ansöker om ett kollektivmärke ges rätten att bestämma vilka personer som har rätt att använda varumärket, villkoren för medlemskap i sammanslutningen, och i förekommande fall villkoren för märkets användning. Bestämmelserna för användning ska innefatta rätten för en person vars varor har sitt ursprung i det berörda geografiska området att bli medlem i den sammanslutning som innehar kollektivmärket.²⁴² Härifrån kan slutsatsen dras att den som ansöker om kollektivmärket ges stor bestämmanderätt i fråga om att fastställa villkoren för användning av märket.²⁴³

Ett geografiskt kopplat produktnamn som registreras som ett kollektivmärke omfattas av samma skyddsnivå som individuella varumärken vilket framgår av artikel 74.3 i förordningen och artikel 29 i direktivet. Det medför också att de allmänna principerna för att genomdriva rättigheterna enligt varumärkeslagstiftningen likväl är applicerbara på rättigheter som är knutna till ett kollektivmärke. Eftersom det rör sig om en kollektiv äganderätt ankommer det på kollektivet att vidta rättsliga åtgärder.²⁴⁴

I fråga om skyddets omfattning kan vidare noteras att artikel 74.2 i förordningen och artikel 29.3 i direktivet föreskriver att ett registrerat kollektivmärke inte genererar någon exklusiv rätt för rättsinnehavaren att förbjuda tredje man från att använda sådana tecken eller uppgifter i näringsverksamhet, under förutsättning att så sker i enlighet med god affärssed. Därtill framgår att ett sådant märke i synnerhet inte får åberopas mot en tredje man som faktiskt har rätt att använda ett geografiskt namn. En användning av ett skyddat kollektivmärke som till exempel består av ett geografiskt anknutet produktnamn kan således bli föremål för det öppna försvaret av ”skälig anledning”, i kontrast till vad som gäller för skyddade geografiska beteckningar enligt förordning nr 2023/2411.²⁴⁵

Avslutningsvis ska framhållas att möjligheten att registrera kollektivmärken utgör ett skydd av generell slag vars explicita syfte *inte* är att skydda geografiska beteckningar utan främst tjänar syftet att ange en produkts kommersiella ursprung. Den grundläggande funktionen för ett kollektivmärke är inte att identifiera geografiskt ursprung utan det rör sig närmare bestämt om ett

²⁴¹ González (2012) s. 258.

²⁴² Dreier, Kur & Luginbuehl (2019) s. 238.

²⁴³ Knaak (2015) s. 859.

²⁴⁴ Ibid. s. 861.

²⁴⁵ González (2012) s. 261.

kännetecken som gör det möjligt att särskilja varor utifrån den sammanslutning som innehar varumärket.²⁴⁶ Systemen med geografiska beteckningar och kollektivmärken har förvisso en del gemensamma egenskaper men avseende kollektivmärken har rättsinnehavaren stor frihet att fastställa sina egna regler för användning av kollektivmärken och däri ryms inga fördefinierade normer, särskilt inte om någon koppling till ett visst geografiskt område.²⁴⁷

6.3.4 Analys

Utifrån vad som ovan presenterats kan konstateras att registrering av ett kollektivmärke är ett alternativ som kan lämpa sig för att skydda geografiskt kopplade produktnamn. Möjligheten att registrera produktnamn vars huvudsakliga syfte är att ange produktens geografiska ursprung innebär att kollektiva grupper av producenter kan samarbeta och skydda sina produkter under samma registrerade märke. Kollektivmärken kan därmed registreras i syfte att identifiera en producentsammanslutning enligt geografisk tillhörighet vilket betyder att ifrågavarande alternativ i vart fall är tillämplig på geografiskt kopplade produktnamn.

Ett centralt syfte med geografiska beteckningar är att fungera som en kvalitetsgaranti. Det är viktigt för producenter då det främjar en rättvis konkurrens och ger konsumenterna möjlighet att ta välgrundade köpbeslut. Som redogjorts för i avsnitt 4.3 syftar skyddet i förordning nr 2023/2411 bland annat till att bekämpa förfalskning och garantera konsumenterna en bred tillgång till kvalitetsprodukter. Beträffande detta är det av relevans att det främsta syftet med skyddet av kollektivmärken inte är att identifiera geografiskt ursprung, utan att särskilja produkter som härstammar från en viss sammanslutning av tillverkare från andra produkter.

Medan det i artikel 6 i förordning nr 2023/2411 föreskrivs krav på att den särskilda koppling mellan det geografiska ursprunget och produkten i allt väsentligt ska ha gett produkten en särskild kvalitet eller egenskaper finns det ingen motsvarande formulering i bestämmelserna avseende kollektivmärken. För kollektivmärken finns det således inga krav på en viss nivå av kvalitet för att märket ska tillerkännas skydd. Frånvaron av ett sådant krav möjliggör registrering av ett kollektivmärke som endast förutsätter att aktörer i en sammanslutning ska tillverka sina produkter i ett visst geografiskt område men som inte innefattar någon särskild kvalitetsnivå. Denna lucka i systemet medför att kollektivmärken inte är lika pålitliga garantier för kvalitet som geografiska beteckningar är. Det bidrar till att skyddssystemet som föreskrivs i

²⁴⁶ Se T-624/13 *The Tea Board mot Kontoret för harmonisering inom den inre marknaden*, EU:T:2015:743, p. 41.

²⁴⁷ European Commission (2021), "Study on control and enforcement rules for geographical indication (GI) protection for non-agricultural products in the EU", s. 22, besökt 2024-04-12.

förordning nr 2023/2411 kan garantera mer tillförlitliga kvalitetsmärknings varför förordningen avseende detta uppfyller syftet med skydd av geografiskt kopplade produktnamn bättre.

Vidare syftar skyddssystemet för geografiska beteckningar att stärka producenters konkurrenskraft. En fara avseende kollektivmärken är att den som ansöker om märket åtnjuter omfattande bestämmanderätt vad gäller att fastställa villkoren för användning av märket. Den ansökande kan bestämma om kollektivmärkets krav, omfattning och geografiska avgränsning varigenom det finns en risk att producenter godtyckligt utesluts. På lång sikt kan det påverka konkurrensen mellan producenter i negativ bemärkelse. Det kan jämföras med registreringsfasen enligt förordning nr 2023/2411 som presenterats i avsnitt 4.4.3 i vilken framförallt myndigheter, snarare än en enskild aktör, ansvarar för att övervaka vilka producenter och produkter som kan omfattas av en registrerad beteckning. Det tillför en transparens och rättssäkerhet som inte kan garanteras med kollektivmärken i samma utsträckning.

Kollektivmärken utgör hittills det mest lämpliga alternativet till skyddssystemet i förordning nr 2023/2411 men som framgår ovan föreligger relevanta hinder för användningen av kollektivmärken för hantverks- och industriprodukter. Min slutsats är följaktligen att kollektivmärken är ett möjligt alternativ för skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter men inte ett mer ändamålsenligt sådant utifrån skyddets syfte. Potentiella revideringar av EU:s varumärkeslagstiftning hade dock kunnat utveckla kollektivmärket till att bli ett likvärdigt alternativ som tillgodoser syftet med att skydda produkter med ett särskilt geografiskt ursprung.

6.3.5 Certifieringsmärken

Till sist ska utredas i vilken mån geografiska namn för hantverks- och industriprodukter kan skyddas som certifieringsmärken. Att skydda geografiska beteckningar genom certifieringsmärken är till exempel den huvudsakliga metoden som används i USA.²⁴⁸ Ett certifieringsmärke är ett tecken vars syfte är att certifiera vissa egenskaper hos varor och tjänster, såsom särskilda kvaliteter hos produkterna eller särskilda egenskaper i deras produktionsprocess.²⁴⁹ Det finns EU-certifieringsmärken, vilka går under benämningen EU-kontrollmärken, såväl som nationella certifieringsmärken. Vad gäller EU-kontrollmärken stadgas emellertid följande i artikel 83.1 i förordning nr 2017/1001. Med ett EU-kontrollmärke avses ett EU-varumärke som har förmågan att särskilja varor som certifierats av innehavaren av märket vad gäller material, tillverkningsätt för varor eller utförande av tjänster, kvalitet, tillförlitlighet eller andra egenskaper, *med undantag för geografiskt ursprung*,

²⁴⁸ González (2012) s. 253.

²⁴⁹ Dreier, Kur & Luginbuehl (2019) s. 239.

från varor som inte är certifierade på detta sätt. Detta innebär att det inte är möjligt att använda ett EU-kontrollmärke för att certifiera geografiskt ursprung vilket betyder att detta instrument inte kan skydda geografiska namn för hantverks- och industriprodukter.²⁵⁰

Frågan om registrering av kontrollmärken på nationell nivå har, genom formuleringen ”får” i artikel 28.1 i direktiv nr 2015/2436, lämnats öppen till medlemsstaterna att själva avgöra. Många medlemsstater har infört denna typ av certifieringsmärke i sin nationella lagstiftning.²⁵¹ I samma bestämmelse föreskrivs att varje medlemsstat får besluta om nationella certifieringsmärken inom deras jurisdiktion kan certifiera geografiskt ursprung. Detta innebär att nationella certifieringsmärken kan bli tillgängliga för att skydda geografiska beteckningar. I januari 2021 hade nio medlemsstater inrättat certifieringsmärken som kan användas för att ange geografiskt ursprung.²⁵² Handlingsfriheten som medlemsstaterna har beträffande om och hur certifieringsmärken ska implementeras medför att skyddet skiljer sig avsevärt åt beroende på produktionsland, då tillgången till nationella certifieringsmärken varierar från medlemsstat till medlemsstat.²⁵³

Samma sak som avslutningsvis konstaterats i avsnitt 6.3.3 avseende kollektivmärken gäller även beträffande certifieringsmärken. Skyddssystemet gällande certifieringsmärken är inte utformat för att huvudsakligen, och i vissa fall inte alls, skydda geografiskt kopplade produktnamn utan tjänar framförallt syftet att garantera vissa egenskaper hos en produkt. Uppgiften att garantera eller intyga förekomsten av en viss kvalitet kan visserligen vara relaterad till varornas geografiska ursprung men även i de fallen och oberoende av hur stark eller svag kopplingen till den geografiska platsen är, kan kopplingen vara av olika slag. Sammantaget kan konstateras att ett skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter genom certifieringsmärken dels inte kan genomföras enhetligt på EU-nivå, dels ger ett tämligen svagt och fragmenterat skydd på nationell nivå.²⁵⁴

6.3.6 Analys

När det gäller certifieringsmärken kan direkt fastställas att EU-kontrollmärket inte utgör ett alternativ eftersom det explicit undantar att skydda geografiskt ursprung. Avseende nationella certifieringsmärken är det av betydelse att det är frivilligt för medlemsstaterna att införa sådana i sin nationella lagstiftning.

²⁵⁰ Kerestes & Repas (2018) s. 310.

²⁵¹ González (2012) s. 263.

²⁵² European Commission (2021), “Study on control and enforcement rules for geographical indication (GI) protection for non-agricultural products in the EU”, s. 21, besökt 2024-04-12.

²⁵³ Ibid. s. 22.

²⁵⁴ González (2012) s. 259.

Det är långt ifrån alla EU:s medlemsstater som har implementerat certifieringsmärken som kan användas för att certifiera geografiskt ursprung. I de länder där det har skett skiljer sig lagstiftningen åt. Systemet är således inte enhetligt och ett skydd av hantverks- och industriprodukters geografiska namn genom nationella certifieringsmärken är beroende av nationella lösningar vilket konstruerar ett fragmenterat rättsläge. Ett fragmenterat och därtill rättsosäkert system är som bekant en av anledningarna bakom antagandet av förordning nr 2023/2411. Skyddet syftar till att skapa ett enhetligt skydd varför nationella certifieringsmärken inte kan anses vara ett mer ändamålsenligt skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter än förordning nr 2023/2411 utifrån skyddets syfte.

7 Avslutande reflektioner

7.1 Konklusioner

Nedan följer en summerande redogörelse för de svar på uppsatsens frågeställningar som presenterats i uppsatsen och därefter följer en avslutande diskussion kring dessa.

Före förordning nr 2023/2411 hade medlemsländerna olika system för skydd. På nationell nivå kunde tre huvudsakliga kategorier av rättsliga instrument för att skydda geografiskt kopplade namn för hantverks- och industriprodukter urskiljas: sui generis-lagstiftning, sektoriella lagar samt lagar för enskilda produkter. För de länder som hade ingetdera av nämnda skyddssystem fanns skydd genom otillbörlig konkurrenslagstiftning och nationell varumärkeslagstiftning. Varje medlemsstat hade sina egna regler, förfaranden och metoder för skydd vilket ledde till bristande enhetlighet och tydlighet.

EU fann det nödvändigt att harmonisera och eliminera dessa skillnader, vilket motiverade förordningens antagande. Förordningen främjar internationellt skydd, rättssäkerhet och innebär fördelar för producenter och konsumenter. Den bidrar till kvalitetsproduktion, ökar små och medelstora företags konkurrenskraft och skapar arbetstillfällen samtidigt som kulturarv skyddas. Antagandet av förordning nr 2023/2411 innebär att en europeisk immateriell rättighet för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter inrättas. Rättigheten ger ett unionsrättsligt och enhetligt skydd mot bland annat vilseledande användning och missbruk av geografiska beteckningar.

Kritik mot förordningen kan dock samtidigt framföras. Det finns en oro för negativa effekter för vissa producenter och marknadseffektivitet. Det kan ifrågasättas om skyddet som geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter kommer att åtnjuta är för långtgående. Utvidgningen av skyddet kan hindra sund konkurrens och leda till monopolisering av produktfunktioner som bör vara tillgängliga för alla. Därutöver kan kritik riktas mot den flexibla definitionen av territoriell koppling i form av dess tydlighet och effektivitet att säkra geografiskt ursprung. Det omfattande skyddet framstår som oproportionerligt i förhållande till de låga kraven för territoriell koppling. Dessutom ifrågasätts effektiviteten av kulturarvsargumentet och prioriteringen av kulturarvskyddet gentemot andra intressen. Det är inte klart att geografiska beteckningar är den bästa metoden för att skydda kulturellt värdefulla produkter. Kritiken indikerar behovet av en mer balanserad reglering som väger konkurrensintressen och näringsfrihet samtidigt som den skyddar geografiska beteckningar.

Det finns andra tillvägagångssätt att skydda geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter i form av lagstiftning om otillbörliga affärsmetoder och EU:s varumärkeslagstiftning. Skydd genom direktiv nr 2005/29/EG och som varumärken, kollektivmärken samt certifieringsmärken har därmed utretts. Inget av dessa alternativ kan dock göras gällande som ett mer ändamålsenligt alternativ än förordning nr 2023/2411 utifrån skyddets syfte.

Skydd genom direktiv nr 2005/29/EG om otillbörliga affärsmetoder kan ge ett grundläggande skydd men det är osäkert i vilken utsträckning det kan tillhandahålla ett effektivt skydd för hantverks- och industriprodukter med geografisk benämning. Skyddet är främst riktat till konsumenterna och det finns en bristande harmonisering av skyddet bland medlemsstaterna. Detta leder till ojämlig tillämpning av skyddet.

Ett skydd genom varumärken ger en flexibilitet som saknas i förordning nr 2023/2411 avseende att bland annat tredje parter tillåts använda registrerade varumärken i enlighet med god affärssed. En majoritet av geografiskt kopplade produktnamn kan emellertid inte uppfylla kvalifikationskraven för varumärken varför skyddet generellt sett är oanvändbart. Möjligheten till skydd av geografiska beteckningar genom kollektivmärken faller bort som ett mer ändamålsenligt alternativ till följd av brister i dess tillförlitlighet som garantier för kvalitet. I jämförelse kan förordning nr 2023/2411 erbjuda ett starkare skydd mot förfalskning och främja en rättvis konkurrens mellan producenter genom att ställa tydliga krav på produkternas kvalitet och egenskaper. Skydd genom certifieringsmärken är inte möjligt på EU-nivå då EU-kontrollmärken undantar certifiering för geografiskt ursprung. Skydd genom nationella certifieringsmärken är inte harmoniserat bland medlemsländerna. Skyddet genom förordning nr 2023/2411 syftar till att skapa ett enhetligt skydd, vilket inte kan garanteras med nationella certifieringsmärken på grund av deras fragmenterade natur varför inte heller certifieringsmärken utgör ett mer ändamålsenligt alternativ.

7.2 Avslutande diskussion

I förevarande uppsats har flera relevanta aspekter av skyddet för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter belysts och det rättsliga landskapet före och efter införandet av förordning nr 2023/2411 har behandlats. Det tidigare fragmenterade rättsläget har enligt min mening bidragit till ett ostridigt behov av en enhetlig rättslig ram för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter inom EU. Vidare är det svårt, utifrån syftet med skyddssystemet, att invända mot lämpligheten i det valda instrumentet: en fristående förordning. Att det vid en närmare utredning av förordning nr 2023/2411 kan framföras kritik mot förordningen och dess innehåll är

beklagligt, särskilt då EU i princip inte har bemött sådana kritiska aspekter i arbetet med förordningen.

Å ena sidan bör betydelsen av den kritik som kan riktas mot förordningen inte förringas. Å andra sidan har det blivit tydligt vid jämförelse med andra alternativa tillvägagångssätt att förordningen i nuläget utgör det mest ändamålsenliga alternativet för att skydda geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter.

Utifrån undersökningen av geografiska beteckningar i uppsatsen är det talande att rättigheten är ensam i sitt slag bland övriga immateriella rättigheter inom EU. Geografiska beteckningar har en betydligt mer mångsidig roll jämfört med andra immateriella rättigheter. Geografiska beteckningar syftar inte endast till att förhindra imitation och förfälskning utan ska likväl vara ett signalement för kvalitet, främja ekonomisk utveckling genom att skapa arbetstillfällen i svaga regioner, skapa mervärde för producenter, säkerställa sund konkurrens på marknaden, stödja mindre aktörer och främja landsbygdens livskraft, samt skydda kulturarv och lokala traditioner. Ändamålen är åtskilliga och det är sålunda stora skor att fylla. Att passa in dessa funktioner i ett redan befintligt system har visat sig vara besvärligt och kanske är inte det särskilt förvånande. De alternativ som har presenterats bör betraktas som en möjlighet till ett kompletterande skydd snarare än ett alternativ till skydd. Dessa instrument kan inte tillhandahålla ett jämförbart skydd som skulle tillfredsställa behoven, varken hos tillverkare av hantverks- och industriprodukter eller hos de lagstiftande EU-organen.

En unik immateriell rättighet som geografiska beteckningar kräver rimligen en unik reglering som är skraddarsydd utefter rättighetens egenskaper och funktioner. I ett sådant anpassat skyddssystem kan det argumenteras för att viss kritik är ett nödvändigt ont. Ett skyddssystem såsom förordning nr 2023/2411, i vilket ett omfattande skydd utgör en förutsättning för att skyddets avsedda verkan ska uppnås, kan rimligen kritiseras för att tangera till att vara konkurrenshämmande och begränsa den fria marknaden. Det bör däremot inte hindras av den anledningen. I sådant fall skulle inte geografiska beteckningar som institution och dess funktion så som vi känner till den idag kunna kvarstå. Av den anledningen menar jag att en del av kritiken som redogjorts för visserligen är befogad men likafullt oundviklig om syftet med skyddet av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter ska kunna uppfyllas.

Vissa delar av kritiken är dock enligt min uppfattning befogad och det hade där varit på sin plats med vissa ändringar. Det är anmärkningsvärt att skyddet av geografiska beteckning enligt förordning nr 2023/2411 kan innebära att funktionella element i produkter, som skäligen ska vara fria för alla,

monopoliseras. Det ger upphov till bekymmer som EU enligt min mening bör åtgärda. Förslagsvis torde systemet med geografiska beteckningar primärt inriktas på att skydda namn som anger ursprung och därmed undanta produkters utseende och dess inneboende funktioner från skydd. Vidare kan det ifrågasättas om det inte bör finnas någon inskränkning av skyddet. Skyddet enligt förordning nr 2023/2411 är undantagslöst i den grad att ett undantag för när tredje man har skälig anledning till att använda den skyddade geografiska beteckningen och produktens verkliga ursprung anges hade varit välavvägt. Slutligen ska framhållas att en närmare analys av vilken roll geografiska beteckningar har i att skydda EU:s kulturarv hade varit önskvärt. Det är omstritt huruvida skyddssystemet för geografiska beteckningar lämpar sig för att skydda kulturarv och det kulturella argumentet för ett utökat samt långtgående skydd av geografiska beteckningar förblir i nuläget svagt. En grundlig utredning av EU-organen avseende detta är således påkallad enligt mig.

Sammanfattningsvis åskådliggör diskussionen ovan den komplexa naturen av skyddet för geografiska beteckningar och den utmaning som det innebär att skapa en enhetlig och effektiv reglering på EU-nivå avseende hantverks- och industriprodukter. Geografiska beteckningar spelar en unik och mångfacetterad roll jämfört med andra immateriella rättigheter varför skydd av dessa kräver en anpassad och utförlig reglering. Genom en djupare förståelse av skyddet för geografiska beteckningar möjliggörs nyanserade diskussioner som säkerställer att skyddssystemet fortsätter bidra till EU:s ekonomiska och kulturella mångfald.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Europeiska unionen

Direktiv

Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2436 av den 16 december 2015 för tillnärmning av medlemsstaternas varumärkeslagstiftning.

Europaparlamentet

Europaparlamentets resolution av den 6 oktober 2015 om en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska beteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter, EUT 2017 C 349/2.

Europaparlamentets resolution av den 11 november 2021 om en handlingsplan för immateriella rättigheter till stöd för EU:s återhämtning och resiliens, 2021/2007 (INI), 2022/C 205/03.

Europeiska kommissionen

Kommissionens memo (2003), "Why do geographical Indications matter to us?", tillgänglig på https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_03_160, besökt 2024-01-29.

Grönbok: Om jordbruksprodukters kvalitet: produktnormer, produktionskrav och kvalitetsordningar, KOM(2008) 641 slutlig.

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om kvalitetsordningar för jordbruksprodukter, KOM(2010) 733 slutlig.

Kommissionens meddelande: En inre marknad för immateriella rättigheter - Att genom att främja kreativitet och innovation skapa ekonomisk tillväxt,

högkvalitativa arbetstillfällen och förstklassiga produkter och tjänster i Europa, KOM(2011) 287 slutlig.

European Commission (2013), “Study on geographical indications protection for non-agricultural products in the internal market”, tillgänglig på <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/14897>, besökt 2024-02-12.

Grönbok: Tillvarata Europas traditionella kunnande på bästa sätt: en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska ursprungsbe-teckningar till andra produkter än jordbruksprodukter, COM(2014) 469 final.

Kommissionens meddelande: Att utnyttja EU:s innovationspotential - En handlingsplan för immateriella rättigheter till stöd för EU:s återhämtning och resiliens, COM(2020) 760 final.

Kommissionens inledande konsekvensbedömning: EU-skydd av geografiska beteckningar för andra produkter än jordbruksprodukter, ref. Ares 7158775, 27.11.2020.

European Commission (2021), “Evaluation support study on Geographical Indications and Traditional Specialities Guaranteed protected in the EU”, tillgänglig på <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c1d86ba1-7b09-11eb-9ac9-01aa75ed71a1/language-en>, besökt 2024-04-08.

European Commission (2021), “Study on control and enforcement rules for geographical indication (GI) protection for non-agricultural products in the EU”, tillgänglig på <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b9074e39-015e-11ec-8f47-01aa75ed71a1/language-en>, besökt 2024-04-12.

Kommissionens tillkännagivande:Handledning om artiklarna 34–36 I fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), EUT 2021 C-100/38.

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/1753 och rådets beslut (EU) 2019/1754, COM(2022) 174 final.

Europeiska unionens råd

Rådets beslut (EU) 2019/1754 av den 7 oktober 2019 om Europeiska unionens anslutning till Genèveakten inom Lissabonöverenskommelsen om ursprungsbe-teckningar och geografiska beteckningar, EUT 2019 L 271/12.

Rådets slutsatser om politik för immateriella rättigheter och översyn av systemet för industriella formgivningar i unionen, EUT 2020 C 379/1/01.

Förordningar

Rådets förordning (EEG) nr 2081/92 av den 14 juli 1992 om skydd för geografiska och ursprungsbeteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1151/2012 av den 21 november 2012 om kvalitetsordningar för jordbruksprodukter och livsmedel.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 251/2014 av den 26 februari 2014 om definition, beskrivning, presentation och märkning av, samt skydd av geografiska beteckningar för, aromatiserade vinprodukter och om upphävande av rådets förordning (EEG) nr 1601/91.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1001 av den 14 juni 2017 om EU-varumärken.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/787 av den 17 april 2019 om definition, beskrivning, presentation och märkning av spritdrycker, användning av namn på spritdrycker i presentationen och märkningen av andra livsmedel, skydd av geografiska beteckningar för spritdrycker, användningen av jordbruksalkohol och destillat av jordbruksprodukter i alkoholhaltiga drycker samt om upphävande av förordning (EG) nr 110/2008.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2411 av den 18 oktober 2023 om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter och om ändring av förordningarna (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/1753.

Övrigt

European Parliamentary Research Service (2019), "Geographical indications for non-agricultural products", tillgänglig på [https://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/STUD/2019/631764/EPRS_STU\(2019\)631764_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/STUD/2019/631764/EPRS_STU(2019)631764_EN.pdf), besökt 2024-02-08.

European Parliamentary Research Service (2024), "Geographical indications for wine, spirit drinks and agricultural products", tillgänglig på [https://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/BRIE/2023/739304/EPRS_BRI\(2023\)739304_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/BRIE/2023/739304/EPRS_BRI(2023)739304_EN.pdf), besökt 2024-02-09.

Litteratur

Böcker

Arnerstål, Stojan (2022). *Känneteckensrätt: skydd för varumärken och företagsnamn*. Första upplagan Uppsala: Iustus förlag.

Bernitz, Ulf (2023). *Finna rätt: juristens källmaterial och arbetsmetoder*. Sextonde upplagan Stockholm: Nordstedts juridik.

Dreier, Thomas, Kur, Annette & Luginbuehl, Stefan (2019). *European intellectual property law: text, cases and materials*. Andra upplagan Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.

Gangjee, Dev (2012a). *Relocating the Law of Geographical Indications*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hettne, Jörgen & Otken, Eriksson, Ida (red.) (2011). *EU-rättslig metod: teori och genomslag i svensk rättstillämpning*. Andra omarbetade upplagan Stockholm: Nordstedts juridik.

Keirsbilck, Bert (2011). *The new European Law of unfair commercial practices and competition law*. Oxford: Hart.

Kleineman, Jan (2018), "Rättsdogmatisk metod" i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. Andra upplagan Lund: Studentlitteratur.

Law, Jonathan & Martin, Elizabeth A. (2009). *A dictionary of law*. Sjunde upplagan Oxford: Oxford University Press.

Levin, Marianne (1990). "Made in Sweden": vilket skydd behövs idag för geografiska ursprungs-beteckningar?. Stockholm: Juristförlaget.

Levin, Marianne & Nilsson, Hanna (2008). *Läkemedel & Immaterialrätt m.m.* Stockholm: Jure.

Mantrov, Vadim (2014). *EU Law on Indications of Geographical Origin – Theory and Practice*. Cham: Springer International Publishing.

Melin, Mats & Nergelius, Joakim (2012). *EU:s konstitution: maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*. Sjunde [aktualiserade] upplagan Stockholm: Norstedts juridik.

Nordell, Per Jonas (2004). *Varumärkesrättens skyddsobjekt: om ordkännetecknets mening och referens*. Stockholm: Mercurius.

Ramberg, Christina, Beshar, Alexander R., Carlson, Laura, Croon, Adam, Granmar, Claes, Kleist, David, Leviner, Pernilla & Norée, Annika (2024). *Rättskällor: en introduktion i kritiskt tänkande*. Andra upplagan Norstedts Juridik.

Reichel, Jane (2018). "EU-rättslig metod" i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. Andra upplagan Lund: Studentlitteratur.

Sandgren, Claes (2021). *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod, argumentation och språk*, Femte upplagan Stockholm: Nordstedts juridik.

Artiklar

Babcock, Bruce A., Clemens, Roxanne & Marette, Stephan (2008). *The Recent International and Regulatory Decisions about Geographical Indications*. *Agribusiness*, 24(4).

Blank, Klaus Günter (2021). *Multilateral protection of geographical indications in WTO and WIPO*. *International Trade Law & Regulation*, 27(1), s. 36-53.

Brocza, Stefan (2018). *The EU System for the Protection of Geographical Indications and Its External Dimension*. *Korea Legislation Research Institute Journal of Law and Legislation*, V8.1 KJLL 71, s. 72-117.

Broude, Tomer (2005). *Taking trade and culture seriously: Geographical indications and cultural protection in WTO law*. *University of Pennsylvania Journal of International Economic Law*, 26(4), s. 623-692.

Calboli, Irene (2015). *Geographical indications of origin at the crossroads of local development, consumer protection and marketing strategies*. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 46(7), s. 760-780.

Calboli, Irene, Gangjee, Dev, Kur, Annette, Moerland, Anke & Senftleben, Martin (2023). *Opinion on the EU Commission's proposals for broader protection in geographic indications law*. European Intellectual Property Review, 45(6), s. 307-312.

Caenegem, Van William & Nakano, Kana (2021). *An Australian GI system made from local ingredients*. European Intellectual Property Review, 43(1), s. 16-33.

Carls, Suelen, Guerrieri, Flavia & Zappalaglio, Andrea (2020). *Sui generis geographical indications for the protection of non-agricultural products in the EU: can the quality schemes fulfil the task?*. European Intellectual Property Review, 51(1), s. 31-69.

de Almeida, Alberto Francisco Ribeiro (2014). *The legal nature of geographical indications and designations of origin*. European Intellectual Property Review, 36(10) s. 640-652.

Evans, G.E (2013). *The protection of geographical indications in the European Union and the United States under sui generis and trademark systems: signs of harmonization?*. Intellectual Property Quarterly, s. 18-46.

Gangjee, Dev (2012b). *Geographical indications and cultural heritage*. The WIPO Journal, 4(1), s. 92-102.

Giovannucci, Daniele, Josling, Tim, Kerr, William, O'Connor, Bernard & Yeung, May T. (2009). *Guide to Geographical Indications Linking Products and their Origins*. International Trade Centre.

González, Miguel Ángel Medina (2012). *Collective, guarantee and certification marks and GI:s connections and dissimilarities*. Journal of Intellectual Property Law & Practice, 7(4), s. 251-263.

Guillem Carrau, Javier (2022). *How much protection for geographical indications (GIs)? A jigsaw of case law is falling into place in the EU*. European Intellectual Property Review, 44(9), s. 556-566.

Guillem Carrau, Javier (2023). *Towards the extension of geographical indication protection of the European Union beyond the agricultural products: an EU craft GI's system*. European Intellectual Property Review, 45(12), s. 725-736.

Jokuti, Andras (2009). *Where is the what if the what is in why? A rough guide to the maze of geographical indications*. *European Intellectual Property Review*, 31(3), s. 118-123.

Kerestes, Tomaz & Repas, Martina (2018). *The Certification Mark as a New EU-wide Industrial Property Right*. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 49(3), s. 299-317.

Knaak, Roland (2015). *Geographical Indications and Their Relationship with Trade Marks in EU Law*. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 46(7), s. 843-867.

Kur, Annette (2023). *No strings attached to GIs? About a blind spot in the (academic) discourse on limitations and fundamental rights*. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 54(1), s. 87-94.

Kyrylenko, Anastasiia & Zafrilla Díaz-Marta, Vicente (2021). *The ever-growing scope of Geographical Indications' evocation: from Gorgonzola to Morbier*. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 16(4-5), s. 442-449.

Maduro, Miguel Poiars (2008). *Interpreting European Law: Judicial Adjudication in a Context of Constitutional Pluralism*. *European Journal of Legal Studies*.

Moretti, Giancarlo (2016). *The registration of geographical indications for non-agricultural products in France and its impact on proposed EU legislation*. *European Intellectual Property Review*, 38(11), s. 686-696.

Moretti, Giancarlo (2020). *Non-agricultural geographical indications in the European Union: a sector in need of harmonization*. *European Intellectual Property Review*, 42(6), s. 345-352.

Sharoni, Sari (2017). *The mark of a culture: the efficacy and propriety of using trade mark law to deter cultural appropriation: Part 1: social science theories of cultural appropriation*. *European Intellectual Property Review*, 39(7), s. 421-427.

Sweet & Maxwell och dess bidragsgivare (2022). *Commission aims to boost protection of European craft and industrial products in EU and beyond*. *EU Focus*, 415, s. 1-2.

Voon, Tania (2009). *Geographical Indications, Culture, and the WTO*. *Le Indicazioni di Qualità Degli Alimenti*, Giuffrè Editore, s. 300-311.

Wadlow, Christopher (2012). *The emergent European law of unfair competition and its consumer law origins*. Intellectual Property Quarterly, 1, s. 1-24.

Zappalaglio, Andrea (2019). *The debate between the European Parliament and the Commission on the definition of protected designation of origin: why the Parliament is right*. International Review of Intellectual Property and Competition Law, 50(5), s. 595-610.

Elektroniska källor

EUIPO eSearch plus, ”Morakniv”, <https://euipo.europa.eu/eSearch/#basic/1+1+1+1/100+100+100+100/Morakniv>, besökt 2024-04-16.

EUIPO trade mark information, ”Morakniv”, <https://euipo.europa.eu/eSearch/#details/trademarks/W01214639>, besökt 2024-04-16.

The IPKat, ”EUIPO BoA IP Case Law Conference Report #6 – ”Crafting the Future: New perspectives for Geographical Indications”, https://ipkiten.blogspot.com/2024/04/euipo-boa-ip-case-law-conference-report_54.html, besökt 2024-05-03.

SVT Nyheter, ”Här vaskar belgiska tullen 2352 burkar öl”, <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/har-vaskar-belgiska-tullen-2352-burkar-ol>, besökt 2024-04-26.

The EU geographical indications register, ”Champagne”, <https://ec.europa.eu/agriculture/eambrosia/geographical-indications-register/details/EUGI00000002663>, besökt 2024-04-26.

WIPO, ”Contracting Parties > Lisbon Agreement”, https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=10, besökt 2024-02-27.

WIPO, ”Contracting Parties > Madrid Agreement”, https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=21, besökt 2024-02-26.

WIPO, ”Contracting Parties > Paris Convention”, https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=2, besökt 2024-02-26.

WTO, ”Members and Observers”, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm, besökt 2024-03-01.

Rättsfall

EU-domstolen

C-102/77 *Hoffmann-La Roche & Co. AG mot Centrafarm Vertriebsgesellschaft Pharmazeutischer Erzeugnisse mbH*, EU:C:1978:108.

C-292/82 *Firma E. Merck mot Hauptzollamt Hamburg-Jonas*.
EU:C:1983:335.

C-337/82 *St. Nikolaus Brennerei und Likörfabrik, Gustav Kniepf-Melde GmbH mot Hauptzollamt Krefeld*, EU:C:1984:69.

C-215/88 *Casa Fleischhandels-GmbH mot Bundesanstalt für landwirtschaftliche Marktordnung*, EU:C:1989:33.

C-3/91 *Exportur SA mot LOR SA och Confiserie du Tech*, EU:C:1992:420.

C-87/97 *Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola och Käserei Champignon Hofmeister GmbH & Co. KG, Eduard Bracharz GmbH*,
EU:C:1999:115.

Förenade målen C-108/97 och C-109/97 *Windsurfing Chiemsee Produktions- und Vertriebs GmbH (WSC) mot Boots- und Segelzubehör Walter Huber och Franz Attenberger*. EU:C:1999:230.

C-269/99 *Carl Kühne GmbH & Co. KG m.fl. mot Jütro Konservenfabrik GmbH & Co. KG*, EU:C:2001:659.

C-108/01 *Consorzio del Prosciutto di Parma och Salumificio S. Rita SpA mot Asda Stores Ltd och Hygrade Foods Ltd.*, EU:C:2003:296.

C-478/07 *Budějovický Budvar, národní podnik mot Rudolf Ammersin GmbH*, EU:C:2009:521.

C-540/08 *Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG mot "Österreich"-Zeitungsverlag GmbH*, EU:C:2010:660.

Förenade målen C-673/15 P & C-676/15 P *The Tea Board mot Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet och Delta Lingerie*, EU:C:2017:702.

C-44/17 *Scotch Whisky Association, The Registered Office mot Michael Klotz*, EU:C:2018:415.

C-614/17 *Fundación Consejo Regulador de la Denominación de Origen Protegida Queso Manchego mot Industrial Quesera Cuquerella SL, Juan Ramón Cuquerella Montagud*, EU:C:2019:344.

C-490/19 *Syndicat interprofessionnel de défense du fromage Morbier mot Société Fromagère du Livradois SAS*, EU:C:2020:1043.

C-783/19 *Comité Interprofessionnel du Vin de Champagne mot GB*, EU:C:2021:713.

Tribunalen

T-624/13 *The Tea Board mot Kontoret för harmonisering inom den inre marknaden*, EU:T:2015:743.